

תורה אור • פרשת בראשית • מאמר 7

להבין ענין הברכות כי הנה אנשי כנה"ג תקנו...

”להבין ענין הברכות”

הפתיחה ”ברוך” שבברכה ממשיכה את אור אין סוף הנסתר אל הגילוי, והחתימה ”ברוך”, שהיא ה”חותם”, שומרת על הגילוי כך שיישאר בקדושה ולא יזין את כוחות הרע; אותו מבנה מעצב גם את ברכות הנישואין, את לימוד התורה ואת אהבת ה' שבתפילה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likuteitorah.com/he/torah-ohr/bereishis/7/

הנקודה

הפתיחה "ברוך" שבברכה ממשיכה את אור אין סוף הנסתר אל הגילוי, והחתימה "ברוך", שהיא ה"חותם", שומרת על הגילוי כך שיישאר בקדושה ולא יזין את כוחות הרע; אותו מבנה מעצב גם את ברכות הנישואין, את לימוד התורה ואת אהבת ה' שבתפילה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע תיקנו את הברכות רק בתקופת בית שני: בבית ראשון האמונה בה' הייתה גלויה בנשמות, ואילו לאחר מכן היה צורך להמשיכה למטה, שכן "ברוך" פירושו "נמשך". נוסח הברכה מתאר את סדר ההמשכה: "הוי אלקינו" שבנשמות ישראל, ולאחר מכן "מלך העולם". המצוות, המקדשות אותנו ומחברות אותנו לה', מעניקות לנו את הכוח לעשות זאת. הכלל שבירושלמי, שלפיו ברכות קצרות פותחות ב"ברוך" ואילו ברכות ארוכות גם נחתמות בו, מוסבר באמצעות העולמות הנסתרים והגלויים. בדומה לזרע ולעובר, העולם הנסתר כולל הכול באחדות, ואילו העולם הגלוי מתפרט לפרטים ומייצר "פסולת" שממנה ניזון הרע; לכן ברכה ארוכה זקוקה לחותם, כמו חותם על איגרת. שתי ברכות הנישואין הראשונות מקבילות לאדם וחוה, לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה, ולחכמה עילאה וחכמה תתאה. לימוד התורה יכול להיות סם חיים או סם המוות, בהתאם לכוונה, ולאחבה שבתפילה יש "יום" פנימי ו"לילה" חיצוני. בשני המקרים, החותם מלמעלה, שנפעל בזכות העבודה שלנו, שומר שהקדושה לא תגיע לקליפות.

מבנה

1	מדוע תיקנו את הברכות	¶1-2
האמונה היא למעלה מהשכל; בבית ראשון היא האירה בגלוי בנשמות, אך בבית שני היה צורך בברכות כדי להמשיכה למטה ("ברוך" = נמשך).		
2	סדר הברכה	¶3-4
ה"וי אלקינו" הוא גילוי ה' בנשמות ישראל, למעלה ממלאכים ומהעולם; "מלך העולם" הוא מלכותו. המצוות, המקדשות אותנו ומחברות אותנו לה', מעניקות לברכה את כוחה.		
3	העולמות הנסתרים והגלויים	¶5-8
ברכות קצרות פותחות ב"ברוך", וברכות ארוכות גם נחתמות בו. בדומה לזרע ולעובר, העולם הנסתר כולל הכול באחדות, ואילו ההבדלים שבעולם הגלוי מייצרים "פסולת" שממנה ניזון הרע.		
4	החותם	¶9-10
ה"ברוך" שבחתימה דומה לחותם על איגרת: הגנה מקיפה השומרת את השפע הגלוי בקדושה; נעילה היא החותם של כלל ישראל.		
5	ברכות הנישואין: תורה שבכתב ותורה שבעל פה	¶11-13
ה"יוצר האדם" (אדם) ו"אשר יצר" (חוה) מקבילים לתורה שבכתב, לחכמה עילאה, נקודה נסתרת, ולתורה שבעל פה, לחכמה תתאה, המגלה אותה בפרטים; "יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחוה דעת".		

6	"בצלמו... בניין עדי עד"	¶14-20
	יצירה היא גילוי; התוספת של "את" והכפלת "צלם" פירושו גילוי אחר גילוי. העולם הגלוי נבנה "מעצמו", בצמצום המאפשר לעולמות להתקיים, למען מלכות ה' ורצונו בדירה בתחתונים.	
7	לימוד התורה: סם חיים או סם המוות	¶21-23
	מכיוון שהתורה שבעל פה מלובשת בעניינים גשמיים, לימוד לשם חשיבות עצמית נותן לקליפות אחיזה; לימוד כדבר ה' ממשיך את אורו, וה"חותם" שומר אותו בקדושה.	
8	שני הלבבות והחותם שבתפילה	¶24-30
	אהבת ה"יום" הפנימית של נפש האלקית מאוחדת עם מקורה; אהבת ה"לילה" החיצונית, המלובשת בגוף ובנפש הבהמית, מגלה אותה אך זקוקה לחותם. "חותם" הוא "תחום" — גבול למה שמעניקים לנפש הבהמית.	

מושגים

ברכה כהמשכה ברוך ונמשך	חכמה עילאה וחכמה תתאה חכמה עלאה וחכמה תתאה
"ברוך" מתפרש כ"נמשך": הברכה ממשיכה את אור אין סוף הנסתר אל הגילוי, כך שהאמונה נעשית מוחשית כמו ראייה.	התורה שבכתב, נקודת חכמה מרוכזת, והתורה שבעל פה, המפרטת את תוכנה הנסתר להלכה מפורטת; הן מסומלות באדם וחוה.
העולם הנסתר והעולם הגלוי עלמא דאתכסא ועלמא דאתגליא	יחודא עילאה ויחודא תתאה יחודא עילאה ויחודא תתאה
העולם הנסתר כולל הכול בכוח מאוחד, כמו זרע; העולם הגלוי פורט אותו לפרטים, כמו עובר שנוצר, ובתוך כך מייצר "עודפים" שהרע יכול להזיון מהם.	יחודא עילאה רואה את העולם כאין לפני ה'; יחודא תתאה רואה את ה' כמחיה את העולם, שנראה כמציאות ממשית. האהבה הפנימית שבלב נובעת מן הראשון, והאהבה החיצונית מן השני.
החותם חותם	אתערותא דלתתא אתערותא דלתתא
"הברוך" שבחתימת ברכה ארוכה: הגנה מקיפה השומרת את השפע הגלוי בקדושה ומגבילה את הסטרא אחרא לעודף המינימלי שלה; אותיות "חותם" הן אותיות "תחום".	כוונתו ועמלו של האדם, המעוררים תגובה מקבילה מלמעלה; גם החותם תלוי בהם.

קטע 1 • 11-2

מדוע תיקנו את הברכות

1 להבין ענין הברכות¹ כי הנה אנשי כנה"ג תקנו הברכות בזמן בית שני אבל בזמן בית ראשון לא² היו מברכים.

להבין את ענין הברכות: אנשי כנסת הגדולה תיקנו את הברכות בזמן בית שני, ואילו בזמן בית ראשון לא ברכו.

המאמר מבקש להסביר מה פועלת ברכה. הוא פותח בעובדה היסטורית: אנשי כנסת הגדולה, חכמי ראשית תקופת בית שני, תיקנו את הברכות הקבועות; בזמן בית ראשון לא היו ברכות רשמיות כאלה. מדוע נזקקו להן בתקופה מאוחרת יותר?

והענין כי הנה כל ישראל מאמינים בני מאמינים³ כו' מה שנלאו חכמי הפילוסופים והמחקרים להבין בשכלם

והענין הוא שכל ישראל מאמינים בני מאמינים וכו' — בדבר שחכמי הפילוסופיה והמחקר התייגעו להבין בשכלם

לכל יהודי יש אמונה טבעית בה, "מאמינים בני מאמינים", כפי שאומרת הגמרא. יהודים מאמינים בפשטות במה שהפילוסופים התקשו להשיג באמצעות ההיגיון.

כי האמונה היא למעלה מן ההשגה והשכל⁴ ואפי' מההשגה שבשרש נפש האלקית שבישראל דמזליה חזי⁵ כו' שהרי לית מחשבה תפיסא ביה⁶ והוא רם ונשא⁷ למעלה ממזליהו.⁸

כי האמונה היא למעלה מהשגה ושכל, ואפילו מההשגה שבשרש נפש האלקית שבישראל, שעליה נאמר "מזליה חזי" וכו'; שהרי אין מחשבה תופסת בו, והוא רם ונישא למעלה ממזליהם.

האמונה נעלית מהכנה, ואף מהתפיסה הנשגבת שבשרש הנשמה למעלה — ה"מזל" שלה, שרואה את מה שהאדם אינו רואה. ה' עצמו הוא מעבר לכל מחשבה; אפשר להגיע אליו באמונה, לא באמצעות הכנה.

2 והנה בזמן בית ראשון היו נשמות ישראל במעלה העליונה והי' אוא"ס שורה ומתגלה בנפשם להיות אצלם גילוי אמונה זו כאילו רואה⁹ כו'.

והנה בזמן בית ראשון היו נשמות ישראל במעלה עליונה, ואור אין סוף שרה והתגלה בנשמותיהם, כך שהאמונה הזאת הייתה גלויה אצלם כאילו הם רואים וכו'.

בתקופת בית ראשון היו הנשמות נעלות כל כך, שאור אין סוף של ה' האיר בהן בגלוי; האמונה שלהן התגלתה והייתה מוחשית כראייה.

אך בזמן בית שני לא היו הנשמות במעלה עליונה כ"כ תקנו אנשי כה"ג הברכות להמשיך גילוי אמונה זו להיות ברוך ונמשך הוי' אוא"ס ב"ה בגילוי למטה.

אבל בזמן בית שני, כשהנשמות לא היו במעלה גבוהה כל כך, תיקנו אנשי כנסת הגדולה את הברכות כדי להמשיך את גילוי האמונה הזאת: שהוי', אור אין סוף ברוך הוא, יהיה "ברוך" ונמשך למטה בגילוי.

בתקופת בית שני הנשמות היו במדרגה נמוכה יותר והאמונה נעשתה נסתרת, ולכן תיקנו החכמים ברכות. "ברוך" מתפרש כ"נמשך", בדומה להרכבת זמורה: הברכה ממשיכה את ה', אור אין סוף, למטה ומביאה אותו לידי גילוי.

קטע 2 • 31-4

סדר הברכה

3 וסדר השתלשלות המשכת הגילוי הוא מתחלה להיות הוי"ה אלקינו¹⁰ הוא גילוי אוא"ס ב"ה בנשמות ישראל להיות אלקינו ממש בבחי' ביטול לפי שהם מפנימיות העולמות.

סדר השתלשלות המשכת הגילוי הוא כך: תחילה "הוי" אלקינו" — גילוי אור אין סוף ברוך הוא בנשמות ישראל, כך שהוא נעשה ממש "אלקינו", במצב של ביטול, משום שהן מפנימיות העולמות.

מילות הברכה מתארות את שלבי ההמשכה. תחילה "הוי" אלקינו: ה' מתגלה בנשמות ישראל, שהן מפנימיות העולמות ולכן בטלות אליו; כך הוא נעשה באמת "אלקינו".

משא"כ המלאכים הם מחיצוניות העולמות שעליהם נאמר ומשם יפרד¹¹ והיה לארבעה ראשים. ארבעה נהרות הם ארבע מחנות השכינה¹² מחנה מיכאל כו'. וזשי"א רו"ל¹³ (ברכות ד:) מיכאל באחת.¹⁴

לא כן המלאכים, שהם מחיצוניות העולמות, ועליהם נאמר: "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים" — ארבעה נהרות, שהם ארבע מחנות השכינה, מחנה מיכאל וכו'. ועל כך אמרו חז"ל (ברכות ד:): "מיכאל באחת".

המלאכים באים מ"חיצוניות העולמות". נהר הגן ש"נפרד לארבעה ראשים" רומז לארבעת מחנות המלאכים סביב השכינה — מיכאל, גבריאל ועוד. הגמרא אומרת שמיכאל חוצה את העולם במעוף אחד.

ולא אמרו איזה שיעור על נשמות ישראל לפי שענין טיסה שטסים את העולם לא שייך גבי נשמות כלל שהעולם ומלואו אינן תופסין מקום כלל נגדם.¹⁵

ולא קבעו שום שיעור לנשמות ישראל, משום שענין המעוף, שבו הם עוברים את העולם, אינו שייך כלל לנשמות; העולם וכל

הגמרא נותנת שיעורי מעוף למלאכים, אך לא לנשמות: ביחס לנשמה העולם כולו אינו תופס מקום כלל.

משא"כ לגבי המלאכים תופס העולם איזה מקום אלא שמיכאל די לו בטיסה אחת וגבריאל בשתיים כו' ואליהו בארבע עם גופו שהיה תחלה גשמי ונהפך כו'.¹⁶

לעומת זאת, ביחס למלאכים העולם תופס מקום כלשהו; אלא שמיכאל מסתפק במעוף אחד, גבריאל בשניים וכו', ואליהו בארבעה — עם גופו, שהיה תחילה גשמי והשתנה וכו'.

למלאכים העולם אכן תופס מקום כלשהו: מיכאל זקוק למעוף אחד, גבריאל לשניים ואליהו לארבעה, מפני שגופו היה בתחילה גשמי והשתנה.

ואח"כ מלך העולם שעל העולם הוא גילוי מלכותו ית' בלבד שאין מלך בלא עם¹⁷ כו'.

ואחר כך "מלך העולם": המלכות על העולם היא רק גילוי מלכותו יתברך, שהרי "אין מלך בלא עם" וכו'.

אחר כך בא "מלך העולם": זוהי רק מלכות ה', מדרגה נמוכה יותר שקשורה לעולם, שהרי "אין מלך בלא עם".

4 והנה ע"י הברכה ממשיך ברכה והמשכה להיות גילוי אור א"ס בנפש כלל ישראל שתתחזק אמונת ה' בלבם בבחי' גילוי כאלו רואה כו'.

והנה באמצעות הברכה ממשיכים ברכה והמשכה, כדי שאור אין סוף יתגלה בנפש כלל ישראל, ואמונת ה' תתחזק בלבם בגילוי, כאילו הם רואים וכו'.

מטרת הברכה היא להמשיך גילוי של אור אין סוף אל נשמות כל ישראל, כך שאמונתם תהיה חזקה ומוחשית כראייה

אך המוקדם לברכה והמשכת השראת גילוי זה הוא המברך שהוא הוא העושה המצוה לפי שהמצות הם כלים להשראת אא"ס ממש כו' ובהם ועל ידם ממשיך אא"ס למטה.

אבל מה שקודם לברכה ולהמשכת השראת הגילוי הזה הוא המברך, שהוא העושה את המצווה; שכן המצוות הן כלים להשראת אור אין סוף ממש וכו', ובהן ועל ידיהן הוא ממשיך את אור אין סוף למטה.

אולם ההמשכה תלויה תחילה באדם המברך, שעושה את המצווה. המצוות הן "כלים" לאור אין סוף של ה'; באמצעותן נמשך האור למטה

וזוהו אשר קדשנו במצותיו. אשר מלשון דהא^{18,19} שהוא נתינת טעם לדבר כלומר לפי שקדשנו במצותיו.

וזוהו "אשר קידשנו במצותיו". "אשר" הוא מלשון "דהא", כלומר "משום ש", והוא נותן טעם לדבר; כלומר, משום שקידשנו במצותיו.

לכן אומרים "אשר קידשנו במצותיו": כאן "אשר" פירושו "משום ש". אנו יכולים להמשיך את האור מפני שהוא קידש אותנו במצוות

וצונו מלשון צוותא והתקשרות²⁰ באא"ס ב"ה שרש המצות למעלה לכך יש לנו כח להמשיך גילוי אור א"ס ב"ה בברכה זו:²¹

"וציונו" הוא מלשון "צוותא", חיבור והתקשרות עם אור אין סוף ברוך הוא, שורש המצוות למעלה; לכן יש לנו כוח להמשיך גילוי של אור אין סוף ברוך הוא בברכה זו:

"וציונו" נקרא על שם "צוותא", חיבור: המצוות מקשרות אותנו לאור אין סוף, ששורשו למעלה. קשר זה נותן לנו כוח להמשיך את גילוי באמצעות הברכה

העולמות הנסתרים והגלויים

5 והנה אמרו בירושלמי²² (פ"ק דברכות הלכה ח') מטבע קצר פותח בברוך ואינו חותם בברוך ומטבע ארוך פותח בברוך וחותם בברוך.²³

והנה נאמר בירושלמי (פ"ק דברכות הלכה ח'): מטבע קצר פותח ב"ברוך" ואינו חותם ב"ברוך", ומטבע ארוך פותח ב"ברוך" וחותם ב"ברוך".

כלל בתלמוד על ברכות: ברכה קצרה, כגון ברכה על מאכל, פותחת ב"ברוך" ואינה מסיימת בו; ברכה ארוכה, כגון ברכות העמידה או ברכת המזון, פותחת וחותמת ב"ברוך".

ולהבין זה גם להבין מהו לשון חותם²⁴ והל"ל ומסיים. הענין כי הנה נודע שיש ב' בחינני בחי' עלמא דאתכסיי ובחי' עלמא דאתגליא.

כדי להבין זאת, וגם להבין מדוע אומרים "חותם" ולא "מסיים", העניין הוא כך: כידוע, יש שתי בחינות — בחינת עלמא דאתכסיי ובחינת עלמא דאתגליא.

מדוע מכנים את הסיום "חותם" ולא פשוט "סיום"? התשובה מתבססת על שני עולמות: "עלמא דאתכסיי", העולם הנסתר, שבו הכול עדיין בהעלם ובאחידות; ו"עלמא דאתגליא", העולם הגלוי, שבו הדברים מתגלים.

והנה על עלמא דאתגליא נאמר (בראשית ב') ומשם יפרד²⁵ והי' לארבעה ראשים ארבעה נהרות כנגד ארבע מחנות השכינה שהיא מתלבשת בכי"ע כו'

על עלמא דאתגליא נאמר (בראשית ב'): "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים" — ארבעה נהרות, כנגד ארבע מחנות השכינה, המתלבשת בכריאה, יצירה ועשיה וכו'.

העולם הגלוי נמשל לנהר עדן ש"נפרד לארבעה ראשים" — לארבעת מחנות השכינה, כפי שהיא מתלבשת בעולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה.

ובהשתלשלות וירידות המדרגות מדריגה אחר מדריגה בהתלבשותה בע' שרים כו' נעשה עלמא דפרודא כו' ושם יש אחיזה ויניקה לקליפות וסט"א לינק מהקדושה כביכול.

ובהשתלשלות וירידת המדרגות, מדרגה אחר מדרגה, כשהיא מתלבשת בשבעים שרים וכו', נעשה עולם של פירוד וכו'; ושם יש אחיזה ויניקה לקליפות ולסטרא אחרא, לינוק מהקדושה כביכול.

כשהשפע האלקי יורד שלב אחר שלב ועובר דרך שבעים ה"שרים" של אומות העולם, נוצר "עולם הפירוד"; שם כוחות הרע יכולים להיאחז בקדושה ולינוק ממנה.

אך אין יניקתם אלא מותרי השפע ופסולת כו' ולא מעיקר הקדושה ח"ו וענין התהוות מותרי השפע ופסולת בעלי דאתגליי היינו

אבל יניקתם היא רק מעודף השפע ומהפסולת וכו', ולא מעיקר הקדושה, חס ושלום. וכך נוצרים עודף השפע והפסולת בעלמא דאתגליא:

ובכל זאת, הם יונקים רק מהשאריות ומהפסולת של השפע, ולא מלב הקדושה. כיצד נוצרת פסולת זו

כי הגם שגם עלמא דאתגליי מצד עצמה כאמת אינה²⁶ דבר נפרד ח"ו וכמ"ש (דברים ד) כי הוי"ה הוא האלקים כו'

— אף שעלמא דאתגליא עצמו אינו כאמת דבר נפרד, חס ושלום, וכמו שנאמר (דברים ד): "כי הוי"ה הוא האלקים" וכו'

העולם הגלוי אינו כאמת נפרד מה', כפי שאומר הפסוק "הוי"ה הוא האלקים": ה' שלמעלה וה' הנסתר בטבע הם אחד

אלא שהוא בחיי גילוי מה שהי' בהעלם בעלי דאתכסיא וכמשל הולד שמצטייר בבטן הנקבה בהתחלקות עצמות וגידין כו' שהם מטפת הזכר לובן שממנו עצמות²⁷ כו'.

אלא שהוא גילוי של מה שהיה בהעלם בעלמא דאתכסיא. הדבר דומה לעובר, שמתהווה ברחם הנקבה תוך התחלקות לעצמות ולגידים וכו', הבאים מטיפת הזכר, הלובן שממנו העצמות וכו'.

העולם הגלוי רק מוציא לפועל את מה שהיה נסתר בעולם הנסתר. המשל הוא לעובר: עצמותיו וגידיו מתפתחים ברחם, אבל מקורם בזרע האב, ב"לובן" שממנו נוצרות העצמות, כפי שאומרת הגמרא

אלא שבטפת הזכר לא הי' התחלקות עצמות וגידין בפועל ממש רק שהי' בכח הטפה ההיא בהעלם וע"י שהייתה בבטן הנקבה ט' חדשים מצטייר בציור הולד ויוצא מהעלם אל הגילוי.²⁸

אלא שבטיפת הזכר לא הייתה בפועל ממש התחלקות לעצמות ולגידים; כל זה היה בה בכוח ובהעלם בלבד. וכשהיא שהתה ברחם הנקבה תשעה חודשים, נוצרה בה צורת העובר והוא יצא מן ההעלם אל הגילוי

הזרע מכיל הכול בכוח בלבד; העובר מתפתח ברחם במשך תשעה חודשים עד שצורתו המפורטת מתגלה. כך העולם הנסתר כולל הכול, והעולם הגלוי חושף זאת

6 והנה כמו במשל הולד כאשר נתגדל ונגמר ציור כל האברים אזי דוחה ממנו מותרות שערות וצפרנים²⁹ שזהו סימן גידול הולד³⁰ שהוא בשלימות כשגמרו שעריו וצפרניו כו'

והנה, כמו במשל העובר, כשהוא גדל וצורת כל איבריו מושלמת, הוא דוחה מתוכו עודפים — שיער וציפורניים. השלמת השיער והציפורניים היא סימן לכך שהעובר גדל והגיע לשלמות וכו'

בהמשך למשל: לאחר שהעובר גדל ונשלמה צורת כל איבריו, נוצרים בו "עודפים" — שיער וציפורניים; השלמתם היא סימן שהעובר התפתח בשלמות

ובצאתו מרחם אמו³¹ דוחה פסולת יותר ע"י פתיחת נקביו כו' מה שלא הי' פסולת זה בטפה כי אין הולד נוצר אלא מברור שבה.

וכשהוא יוצא מרחם אמו הוא פולט עוד פסולת דרך פתיחת נקביו וכו' — פסולת שלא הייתה בטיפה, כי העובר נוצר רק מן החלק המזוכך שבה.

בלידה נפלטת פסולת נוספת דרך פתחי הגוף. הפסולת הזאת לא הייתה בזרע, שהרי העובר נוצר רק מן החלק המזוכך שלו; הפסולת מופיעה רק במהלך ההתפתחות לפרטים מוכחנים.

כך עד"מ בהגלות נגלות סדר ההשתלשלות בעלמא דאתגליא מהעלם אל הגלוי ברכוי התחלקות המדרגות להיות ציור פרטי העולמות במזגם ותכונתם

כך, על דרך משל, כשהסדר של השתלשלות מתגלה בעלמא דאתגליא, מן ההעלם אל הגלוי, ברכוי של חלוקת מדרגות, ונוצרים הפרטים של העולמות לפי מזגם ואופיים,

כך גם בעולם הגלוי: סדר העולמות מתגלה מן ההעלם, דרך מדרגות רבות ונבדלות, ולכל עולם אופי ייחודי.

אזי נעשה בחי' מותרי שפע ופסולת שדוחה לחוץ והוא מעבר השפע להיות יניקה ואחיזה לס"א.

אז נוצרים עודפי שפע ופסולת שנדחים החוצה; זהו עודף השפע המאפשר לסטרא אחרא אחיזה ויניקה.

במצב זה נוצרים עודפים ופסולת, שנדחים החוצה. שפע זה הוא שמעניק לסטרא אחרא, הצד האחר וכוחות המתנגדים לקדושה, אחיזה ויניקה.

משא"כ בבחי' עלמא דאתכסיא שהוא בהתכללות כו' ושם חביון עזו³² ואין שטן ופי"ר³³ ח"ו כו'.

אבל לא כך בעלמא דאתכסיא, שבו הכול כלול וכו'; שם "חביון עזו", ואין שטן ופגע רע, חס ושלוש וכו'.

בעולם הנסתר, שבו הכול כלול ומאוחד, אין פסולת: זהו "חביון עזו", המקום שבו אין "שטן ופגע רע".

7 והנה מטבע קצר רומז לעלמא דאתכסיא³⁴ שהוא בחי' טפה לבד בהתכללות בבחי' העלם ובכח ולכן הוא מטבע קצר שכולל הכל בלשון קצר וא"צ

והנה, הנוסח הקצר מרמז על העולם המכוסה, שהוא בחינת טיפה בלבד, הכלולה בהעלם ובכוח; לכן זהו נוסח קצר, הכולל הכול בלשון קצרה, ואין צורך

בעת מוסבר הכלל. הברכה הקצרה מקבילה לעולם המכוסה, כמו זרע הכולל הכול בכוח ובאחדות; לכן נוסחה קצר וכוללני.

אלא לפתוח בברוך להיות ברכה והמשכה מאור א"ס ב"ה עצמו שהברכה הוא להיות השראה וגילוי מעצמות אור א"ס ב"ה שאינו בגדר עלמין כלל כנ"ל.

אלא לפתוח ב"ברוך", כדי שתהיה ברכה והמשכה מאור אין סוף עצמו, ברוך הוא; שכן עניינה של הברכה הוא שתהיה השראה וגילוי מעצמות אור אין סוף, ברוך הוא, שאינו בגדר עולמות כלל, כפי שהוסבר לעיל.

די בכך שהיא נפתחת ב"ברוך", כדי להמשיך ברכה מעצמות אור אין סוף, שהוא למעלה מכל העולמות.

8 ומאחר שתמשך שם ברכה והמשכה זו היא כל תמוט עולם ועד³⁵ כי אין שם יניקה לס"א ח"ו.

ומאחר שברכה והמשכה זו יימשכו שם, "כל תמוט עולם ועד", שכן אין שם יניקה לסטרא אחרא, חס ושלום.

ברכה הנמשכת בעולם המכוסה "כל תמוט": אין צורך בחותם, משום שאין שם דבר שהרע יכול לינוק ממנו

אבל מטבע ארוך רומז לעלמא דאתגליא שהיא בחי' גילוי ההתהוות לפרטי פרטים בהתחלקות רבות ועצומות וכך הוא מטבע ארוך באריכות הדברי' בפרטי פרטיות הדברים רבים שנאמרו ונשנו בה.

אבל הנוסח הארוך מרמז על העולם הגלוי, שהוא בחינת גילוי ההתהוות בפרטי פרטים, בחלוקות רבות ועצומות; וכך הוא הנוסח הארוך, באריכות הדברים ובפרטיהם הרבים של הדברים שנאמרו ונשנו בו.

הברכה הארוכה מקבילה לעולם הגלוי, המתפרט לאינספור פרטים; לכן נוסחה ארוך וכולל עניינים מפורטים.

קטע 4 • 91-10

החותם

9 והנה בעלמא דאתגליי' אחר שמשם יפרד³⁶ בבחי' התחלקות הפרטים יש יניקה לס"א ח"ו וצריך להפרידם שלא יינקו מעיקר הקדושה ח"ו רק דרך מעבר השפע ממותרות ופסולת כו' לכן צ"ל ג"כ חותם בברוך.

והנה, בעולם הגלוי, לאחר שמשם יפרד בבחינת חלוקת הפרטים, יש יניקה לסטרא אחרא, חס ושלום; ויש להפרידם כדי שלא יינקו מעיקר הקדושה, חס ושלום, אלא רק בדרך מעבר השפע, מן המותרות והפסולת וכו'. לכן צריך גם לחתום ב"ברוך"

כאן מוסבר מדוע ברכה ארוכה זקוקה לחתימת "ברוך". בעולם הגלוי, שבו השפע מתחלק לפרטים, כוחות הרע יכולים לינוק. יש למנוע מהם לינוק מעיקר הקדושה ולהגביל אותם לשארית הנובעת מן השפע, ל"מותרות והפסולת"; חתימת הברכה, ה"חותם", עושה זאת.

10 וענין החותם הוא כמו לשון חותם שעל האגרת מבחוץ כדי שלא יקרא באגרת הזאת איש זר אשר אין רצונו שידע הכתוב שם.

ענין החותם הוא כמו חותם שעל איגרת מבחוץ, כדי שאדם זר, שהכותב אינו רוצה שיידע מה כתוב בה, לא יקרא אותה.

המונח "חותם" מוסבר באמצעות החותם שעל איגרת מבחוץ, המונע מזרים לקרוא דברים שלא נועדו להם.

כך הוא החותם הזה מן הברכה וההמשכה אשר ימשיך עוד אחר המטבע הארוך שהמשכה זו שהיא גלוי ההעלם תהי' רק בבחי' הקדושה לבדה ואין לזרים אתה חלק ונחלה

כך גם החותם הזה הוא על הברכה וההמשכה הנמשכות לאחר הנוסח הארוך: שהמשכה זו, שהיא גילוי ההעלם, תהיה בתחום הקדושה בלבד, ולזרים לא יהיה בה חלק ונחלה.

בדומה לכך, חתימת הברכה הארוכה מבטיחה שהגילוי הנמשך יישאר בתחום הקדושה בלבד, ושי"זרים", כוחות הרע, לא יקבלו ממנו חלק.

וזוהו ההפרש שבין פתיחת הברכה לחתימתה כי פתיחת הברכה הוא המשכת הגילוי לבד להיות ברוך ונמשך³⁷ ה' אלקי ישראל מעולם עד עולם.

וזוהו ההבדל בין פתיחת הברכה לחתימתה: פתיחת הברכה היא המשכת הגילוי בלבד, שיהיה "ברוך ונמשך ה' אלקי ישראל מעולם עד עולם".

הפתיחה "ברוך" ממשיכה את הגילוי בלבד, כפי שנאמר: "ברוך ה' אלקי ישראל מעולם עד עולם".

אבל החתימה היא שתהיי המשכה זו בקדושה דוקא. הבוחר בעמו ישראל באהבה. (מלאכי א) ואהב את יעקב ואת עשו שנאתי.³⁸ (תהלים מז) יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב כו'.

אבל החתימה היא שהמשכה זו תהיה דווקא בקדושה: "הבוחר בעמו ישראל באהבה"; (מלאכי א) "ואהב את יעקב ואת עשו שנאתי"; (תהלים מז) "יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב" וכו'.

החתימה מייצגת את הגילוי לקדושה בלבד. לכן יש חתימות כמו "הבוחר בעמו ישראל באהבה", ופסוקים על בחירת ה' ביעקב ודחיית עשו: האור שמור לישראל ונמנע מן הכוחות שעשו מייצג.

ולכן נק' בלשון חותם כמו שחותמין על האגרת שלא יקרא אחר וכמו חותם ממגע זר שהוא שמירה כו'.

לכן הוא נקרא "חותם", כמו שחותמים על איגרת כדי שאחרים לא יקראו אותה, וכמו חותם המגן מפני מגע של זר, שהוא שמירה וכו'.

לכן הוא נקרא "חותם", כמו איגרת חתומה או חותם המגן על יין או מזון מפני מגעו של זר.

ולכן חותמין בברוך שהיא המשכה מבחי המקיף שהיא שמירה מלמעלה כמ"ש (שם קכא) ה' שמרך ה' צלך³⁹ כו'.

ולכן חותמים ב"ברוך", שהיא המשכה מבחינת המקיף, שהיא שמירה מלמעלה, כמו שכתוב (שם קכא) "ה' שמרך ה' צלך" וכו'.

החתימה היא ב"ברוך", מפני שהמשכה זו באה מבחינת המקיף, השומרת מלמעלה, כמו בפסוק "ה' שמרך ה' צלך".

ולכן החותם של כללות ישראל הוא בנעילת יו"כ שאז זוכים למעלה העליונה (ויקרא טז) לפני הוי"ה תטהרו למעלה מבחי הוי"ה כו' וכמ"ש במ"א:^{40, 41, 42}

ולכן החותם של כלל ישראל הוא בנעילת יום הכיפורים, שאז זוכים למעלה העליונה: (ויקרא טז) "לפני הוי" תטהרו" — למעלה מבחינת הוי" וכו', וכמו שנתבאר במקום אחר.

החותם של כלל ישראל הוא תפילת נעילה ביום הכיפורים, שבה "נחתם" הדין. אז ישראל זוכים למעלה העליונה: "לפני הוי" תטהרו" מתפרש כהיטהרות מדרגה שלמעלה אף מהוי"ה.

ברכות הנישואין: תורה שבכתב ותורה שבעל פה

11 ועתה נבא לביאור ענין כי ברכות ראשונות של נשואין שהם יוצר האדם ואשר יצר את האדם⁴³ בצלמו⁴⁴.

כעת נבוא לבאר את עניינן של שתי הברכות הראשונות של הנישואין, שהן "יוצר האדם" ו"אשר יצר את האדם" בצלמו.

כעת המאמר מיישם את הדברים על ברכות הנישואין, שבע הברכות. שתי ברכות היצירה הראשונות הן "יוצר האדם" ו"אשר יצר את האדם" בצלמו.

הראשונה פותחת בברוך ואינה חותמת והשנייה פותחת בברוך וחותמת בברוך.⁴⁵ והענין כי הנה בגמרא (כתובות ח' א' ע"ש)

הראשונה פותחת ב"ברוך" ואינה חותמת, והשנייה פותחת ב"ברוך" וחותמת ב"ברוך". והענין הוא, שבגמרא (כתובות ח' א' ע"ש)

הראשונה קצרה: היא פותחת ב"ברוך" ואינה נחתמת. השנייה ארוכה ומסתיימת ב"ברוך... יוצר האדם". הגמרא בכתובות דנה בטעמן של שתי הברכות.

אמרו שבי יצירות הללו כנגד שתי יצירות שהי באדה"ר⁴⁶ תחלה נברא האדם לבדו בדו פרצופין ואח"כ נסר הקבי"ה את חוה⁴⁷ כו'.

אמרו ששתי היצירות הללו מקבילות לשתי היצירות שהיו באדם הראשון: תחילה נברא האדם לבדו, בדו פרצופין, ואחר כך ניסר הקבי"ה את חוה ממנו וכו'.

שתי הברכות מקבילות לשני שלבים בבריאת אדם: תחילה נברא עם שני פרצופים, זכר ונקבה מחוברים, ואחר כך הפריד ה' ממנו את חוה.

וביאור הדבר הנה אדם וחוה רומזים לתושב"כ ותושבע"פ תושב"כ בחי' אדם בחי' טפת הזכר לובן שממנו עצמות כו'

ביאור הדבר: אדם וחוה מרמזים לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה. תורה שבכתב היא בחינת אדם, בחינת טפת הזכר, הלובן שממנו העצמות וכו'.

אדם וחוה מייצגים את התורה שבכתב ואת התורה שבעל פה. התורה שבכתב היא "אדם", בדומה לזרע האב, ה"לובן" שממנו נוצרות העצמות: הכול כלול בה בצורה מרוכזת ומכוסה.

כי תושב"כ היא בחי' חכמה עלאה שאינה אלא בחי' טפה ונקודה שהחכמה היא בחי' ברק המבריק במוחו שעדיין לא באה לידי אורח ורוחב ההשגה

כי תורה שבכתב היא בחינת חכמה עילאה, שאינה אלא בחינת טיפה ונקודה; שהרי חכמה היא בחינת הברק המבריק במוח, שעדיין לא התפתח לאורך ולרוחב של ההשגה,

התורה שבכתב היא חכמה עילאה, שהיא רק "נקודה", כמו הברק של תובנה שעדיין לא התפתח להבנה שלמה.

להבין ולהשיג כל דרכי החכמה בכלל ובפרט רק שהוא כברק בעלמא שמתנוצץ ומאיר במוחו כח ההשכלה ואינו מתגלה

להבין ולהשיג את כל דרכי החכמה בכלל ובפרט; אלא היא כברק בלבד, הנוצץ ומאיר במוח את כוח ההשכלה, ואינו מתגלה

הברק של התובנה מאיר לרגע את המוח, אך עדיין אינו מפרט את כל חלקי הרעיון, הכלליים והפרטיים

אלא בחי' נקודה אלא שאח"כ מתפשטת הנקודה באורך ורוחב ובאה לידי השגה ואזי נקראת בשם בינה כו'

אלא כבחינת נקודה בלבד; אלא שלאחר מכן מתפשטת הנקודה לאורך ולרוחב ומגיעה לידי השגה, ואז היא נקראת בשם בינה וכו'.

רק לאחר מכן הנקודה מתרחבת "לאורך ולרוחב" ונעשית להבנה מפורטת, הנקראת בינה

וכך היא בחי' תושב"כ שאין בה גילוי ההשגה שהרי ר"ע הי' דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות.⁴⁸

וכך היא בחינת תורה שבכתב, שאין בה גילוי ההשגה; שהרי רבי עקיבא היה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות.

כך גם התורה שבכתב אינה מפרטת את תוכנה. בגמרא נאמר שרבי עקיבא דרש "תלי תלים של הלכות" מכל תג קטן שבאותיות

שההלכות הללו אינן מבוארות ונגלות בגילוי ההשגה בקוץ ההוא רק שכל קוץ וקוץ כלול מכמה תלי ההלכות הללו אינן מבוארות ונגלות בגילוי ההשגה באותו קוץ; אלא שכל קוץ וקוץ כלול מכמה תלי

ההלכות אינן ניכרות בתג עצמו, אף שכל תג כולל תלי תלים מהן

תלים של ההלכות הכלולים ונעלמים בקוץ ההוא מבחי' העלם והרי אין בקוץ זה אלא רמז בעלמא ובחי' נקודה והקוצין הן בחי' תגין.

תלים של הלכות, הכלולים ונעלמים באותו קוץ בהעלם; והרי אין בקוץ הזה אלא רמז בלבד ובחינת נקודה. והקוצים הם בחינת התגין.

ההלכות כלולות בו בהעלם. התג הוא רמז בלבד, נקודה. ה"קוצים" הם התגין, הכתרים הקטנים שעל אותיות מסוימות בספר תורה

12 וכן עד"ז בכל בחי' טנת"א הכל רמוזים לכמה ענינים וכמה סודות מופלאים. וכל זה הוא בתושב"כ בבחי' העלם ובכח

וכך גם בכל בחינות טנת"א: כולן רומזות לעניינים רבים ולסודות מופלאים רבים. כל זה נמצא בתורה שבכתב בהעלם ובכוח

כל מרכיבי הטקסט של התורה — טעמי המקרא, הניקוד, התגין והאותיות — רומזים לעניינים רבים ולסודות מופלאים, אך בתורה שבכתב כולם מכוסים וקיימים בכוח

ולא בפועל וגילוי וכמשל טפת הזכר הכלולה מכל הבחי' שכולד לובן שממנו עצמות וגידין וכו' שבטפה ההיא אין התחלקות העצמות וגידים כו' נגלים בפוי"מ רק שהם בהעלם ובכח.

ולא בפועל ובגילוי. הדבר דומה לטיפת הזכר, הכוללת את כל הבחינות שבעובר: הלובן שממנו העצמות, הגידים וכו'. בטיפה ההיא החלוקה בין העצמות לגידים וכו' אינה נגלית בפועל ממש; היא קיימת רק בהעלם ובכוח.

הדבר דומה לזרע האב, הכולל את כל חלקי הילד, אף שאינם מובחנים בפועל.

ויציאתם מהעלם אל הגילוי הוא ע"י שהייה ט"ח בכטן הנקבה ששם מצטייר הולד והיא מוציאתו לידי גילוי בהתחלקות האברים פרטיים נגלים.

היציאה שלהם מן ההעלם אל הגילוי נעשית באמצעות שהייה של תשעה חודשים ברחם הנקבה, שבו העובר מתעצב והיא מוציאה אותו לידי גילוי, בחלוקה לאיברים פרטיים ונגלים.

העובר מתעצב במשך תשעה חודשים ברחם האם, והיא מוציאה אותו לגילוי כשהוא בעל איברים מובחנים.

וכך הוא עד"מ יציאת ההעלם מתושב"כ שהיא בחי' ח"ע לידי גילוי הוא ע"י תושבע"פ (ור"ע הי' דורש כו' כי ר"ע הי' מקור תושבע"פ כמו שאמרו סתם ספרי כו' וכולהו אליבא דר"ע)⁴⁹ שהיא בחי' חכמה תתאה.

וכך, על דרך משל, יציאת ההעלם שבתורה שבכתב, שהיא בחינת חכמה עילאה, לידי גילוי נעשית באמצעות התורה שבעל פה (ורבי עקיבא היה דורש וכו', כי רבי עקיבא היה מקור התורה שבעל פה, כפי שאמרו "סתם ספרי" וכו', "כולהו אליבא דרבי עקיבא"); היא בחינת חכמה תתאה.

התורה שבעל פה, שהיא בחינת "חכמה תתאה", מוציאה לגילוי את מה שמכוסה בתורה שבכתב. רבי עקיבא הוא מקור התורה שבעל פה: בגמרא נאמר שסתם המשניות, התוספות, הספרא והספרי הולכים לפי שיטתו.

שממאמר א' שבתושב"כ כמו ענין שמירת שבת שנאמרה בתו' בכלל נעשה מסכת שלימה שהוא גילוי פרטי הלכות שבת מה הן האבות מלאכות וכיצד מתחייב בהן וכל עניניהם בכל פרטיהן ודקדוקיהן.

שכן מאמירה אחת שבתורה שבכתב, כגון ענין שמירת שבת, שנאמרה בתורה באופן כללי, נוצרת מסכת שלמה, שהיא גילוי הפרטים של הלכות שבת: מהן אבות המלאכות, כיצד מתחייבים עליהן, וכל עניניהן על פרטיהם ודקדוקיהם.

לדוגמה, הציווי הכללי האחד על שמירת שבת נעשה למסכת שלמה בתורה שבעל פה, המפרטת את אבות המלאכה, את התנאים להתחייב עליהן ואת כל דקדוקיהן.

ולכן נקי תושבע"פ בשם חוה כי חו"ה בגימטריא המילוי של⁵⁰ הוי"ה (שהוא עולה י"ט) כי המילוי הוא גילוי ההעלם כמ"ש במ"א וגם חוה לשון גילוי כי תרגום ויגד וחוי.⁵¹

לכן התורה שבעל פה נקראת חוה, כי חוה בגימטריה של מילוי הוי", העולה י"ט; שהרי המילוי הוא גילוי ההעלם, כמו שנתבאר במקום אחר. גם חוה הוא לשון גילוי, שכן התרגום של "ויגד" הוא "וחוי".

לכן התורה שבעל פה נקראת חוה. אותיות חוה עולות בגימטריה 19, כמניין המילוי של הוי": כאשר כותבים את אותיות השם במילואן, ערכן 45, והמילוי מוסיף 19 לערכן הבסיסי, 26. המילוי מגלה את מה שמכוסה באותיות. נוסף על כך, "חוה" קשורה ללשון הגדה: בתרגום "ויגד" הוא "וחוי".

והגדה לשון המשכה שנמשך מהעלם אל הגילוי וז"ש ויקרא האדם שם אשתו חוה⁵² כי היא היתה אם כל חי ולכאורה א"כ למה קרא שמה חוה הי' לו לקרא שמה חיה

והגדה היא לשון המשכה, שבה נמשך דבר מן ההעלם אל הגילוי. וזהו שכתוב: "ויקרא האדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל חי". ולכאורה, אם כן, מדוע קרא לה חוה? היה לו לקרוא לה חיה

הגדה מוציאה דבר מן ההעלם אל הגילוי. הדבר מסביר את הפסוק "ויקרא האדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל חי": לכאורה, מדוע לא קרא לה "חיה", המילה הישירה לחיים?

אלא לפי שחוה ל' גילוי וזהו כי היא היתה אם כל חי פ"י ולכך הוציאתם מהעלם אל הגילוי כמו אם הבנים שהולד מצטייר בקרבה והיא מוציאתו מההעלם:

אלא משום שחוה היא לשון גילוי. וזהו "כי היא היתה אם כל חי", כלומר, משום כך היא הוציאה אותם מן ההעלם אל הגילוי, כמו אם הבנים, שהעובר מתעצב בקרבה והיא מוציאה אותו מן ההעלם.

חוה היא לשון גילוי: כאם, היא מוציאה ילדים מן ההעלם אל המציאות הגלויה, כשם שהתורה שבעל פה מגלה את התוכן המכוסה בתורה שבכתב.

13 וזהו יום ליום⁵³ יביע אמר ולילה ללילה יחווה דעת פ"י יום ליום בחי' תושב"כ יביע אמר אמר ר"ת אש

מים רוח ובבחי' תושב"כ יביע כמעין הנובע ממקורו

וזהו [פירוש] "יום ליום יביע אמר, ולילה ללילה יחווה דעת". פירוש: "יום ליום" הוא בחינת התורה שבכתב; "יביע אמר" — "אומר" הוא ראשי תיבות אש, מים, רוח; ובבחינת התורה שבכתב הוא "יביע" כמעין הנובע ממקורו

פסוק מתהילים ממחיש את שתי התורות. "יום" הוא התורה שבכתב. המילה "אומר" נקראת כראשי תיבות של שלושת היסודות הבסיסיים: אש, מים ורוח. "יביע" מתאר מעין הנובע ממקורו

שהוא עדיין דבוק במקורו ומתאחד עמו לפי שתושב"כ היא בחי' ח"ע ושם שורה ומתגלה אוא"ס הוי"ה בחכ'

שהוא עדיין דבוק במקורו ומתאחד עמו; כי התורה שבכתב היא בחינת חכמה עילאה, ושם אור אין סוף, הוי", שורה ומתגלה בחכמה.

המעין עדיין דבוק במקורו ומתאחד עמו. כך גם התורה שבכתב: בהיותה חכמה עילאה, אור אין סוף עצמו שורה בה ומתגלה בה

ולכן שם יביע כמעין הנובע שנובע מן המקור ואינו הולך ומתפשט באורך ורוחב רק נביעו דחכמתא בלבד שהיא בחי' נקודה וברק המבריק והאמ"ר

ולכן נאמר שם "יביע", כמעין הנובע ממקורו, שאינו הולך ומתפשט לאורך ולרוחב, אלא יש בו נביעת החכמה בלבד, שהיא, בחינת נקודה וברק המבריק; ו"אומר"

המעין עדיין אינו מתפשט לרוחב; יש בו רק את הנביעה הראשונית של החכמה, ה"נקודה" ו"ברק המבריק" שתוארו קודם

שהוא ר"ת אש מים רוח כלולים ומתעלים בו בהעלם ובכח ולא בגלוי ובפוי"מ שאין שם התחלקות בחי' אש רוח מים ממש

שהוא ראשי תיבות אש, מים, רוח, כלולים ומתעלים בו בהעלם ובכוח, ולא בגלוי ובפועל ממש, שכן אין שם התחלקות של בחינות אש, רוח ומים ממש,

היסודות אש, מים ורוח, שמהם מורכבים כל הנבראים, קיימים בו רק בכוח; הם עדיין אינם מובחנים זה מזה

כמו שהם אחר שנפרטו ובאו לידי גילוי רק הם בבחי' נביעו בלבד כהתכללות המעין הנובע ממקורו ומתאחד ונכלל במקורו הוא א"ס ב"ה הוי"ה בחכ'.

כפי שהם לאחר שנפרטו ובאו לידי גילוי; אלא הם בבחינת נביעה בלבד, כהתכללות המעין הנובע ממקורו ומתאחד ונכלל במקורו, שהוא אין סוף ברוך הוא, הוי' בחכמה

הם קיימים רק כנביעת המעין, כשהם עדיין כלולים במקורם — אין סוף המתגלה בחכמה — ולא כיסודות מובחנים כפי שיהיו לאחר שהבריאה תפורט

ולילה ללילה בחי' תושבע"פ יחיה דעת בבחי' גילוי לבאר ולפרט פרטי התחלקות ההתהוות כמו שהם בסדר ההשתלשלות במדרגות רבות ועצומות (וזהו שמשרע"ה למד ביום מקרא ובלילה משנה כשהי' בהר⁵⁴ כו'):

"ולילה ללילה" הוא בחינת התורה שבעל פה; "יחיה דעת" — בגילוי, לבאר ולפרט את פרטי התחלקות ההתהוות כפי שהם בסדר ההשתלשלות, במדרגות רבות ועצומות. (וזהו שמשנה רבנו למד ביום מקרא ובלילה משנה כשהיה בהר וכו').

"לילה" הוא התורה שבעל פה, ש"יחיה דעת" — לשון הקשורה ל"יחיה" — כלומר מגלה ומפרט את כל פרטי ההתהוות בכל מדרגה. לכן אומר המדרש שמשנה למד ביום מקרא ביום ומשנה בלילה

קטע 6 • 141-20

"בצלמו... בניין עדי עד"

14 והנה ברכה ראשונה כנגד אדה"ר שהיא בחי' ח"ע תושב"כ⁵⁵ דהיינו כדי להמשיך אור א"ס בחכמה כו'

ופי' יוצר

והנה הברכה הראשונה מכוונת כנגד אדם הראשון, שהוא בחינת חכמה עילאה, התורה שבכתב — כלומר, להמשיך את אור אין סוף בחכמה וכו'. ופירוש "יוצר"

הברכה הראשונה משבע ברכות הנישואין, "יוצר האדם", מכוונת כנגד אדם, כלומר חכמה עילאה, התורה שבכתב; עניינה להמשיך את אור אין סוף בחכמה.

כמו צר צורה עד"מ שהוא מצייר תמונת החומר. ותמונה זו היא ג"כ גילוי בערך החומר שהי' חומר פשוט כמו גוף גולמת המתכת.

הוא כמו ליצור צורה, על דרך משל, לצייר את צורת החומר. וגם צורה זו היא גילוי ביחס לחומר, שהיה חומר פשוט, כמו גוף של גוש מתכת גולמי.

"יוצר" הוא כמו אומן המעצב חומר גולמי: הוא נותן צורה לגוש מתכת. הצורה היא גילוי של החומר עצמו, שהיה חסר צורה קודם לכן.

15 ומראהו ומעשהו או הצורה שמציירין עליו הוא גילוי החומר שנעשה על תמונה זו דוקא והרי ציור זה

אינו דבר נפרד ואין הציור נראה דבר בפ"ע

ומראהו ומעשהו, או הצורה שמעצבים עליו, הם גילוי החומר שנעשה דווקא בצורה זו; הרי ציור זה אינו דבר נפרד, והצורה, אינה נראית כדבר בפני עצמו,

הצורה שניתנה למתכת היא פשוט החומר עצמו הנראה בצורה מסוימת. הצורה אינה דבר נפרד שאפשר לראות בפני עצמו.

אלא שע"י הציור מתראה תבנית הכלי באופן יותר נאות מכמות שהי' גולמו. וגולמת הכלי עצמו הוא שנצטייר ונתגלה.

אלא שעל ידי הציור נראית תבנית הכלי באופן נאה יותר מכפי שהיה במצבו הגולמי; והחומר הגולמי עצמו של הכלי הוא שעוצב והתגלה.

הצורה רק מציגה את החומר הגולמי באופן נאה יותר; החומר עצמו הוא שעוצב והתגלה.

כך הנה בנמשל האדם שהוא תושב"כ הוא ג"כ בבחי' גילוי אל החומר הראשון שהוא כח ההיולי שלא נתפס בו שום גילוי שעליו נאמר (תהלים יח)

כך גם בנמשל: "האדם", שהוא התורה שבכתב, הוא בחינת גילוי ביחס לחומר הראשון, שהוא הכוח ההיולי שלא נתפס בו שום גילוי, שעליו נאמר (תהלים יח)

כך גם "אדם", התורה שבכתב, הוא גילוי של "החומר הראשון" — הכוח ההיולי, מושג פילוסופי המתאר חומר חסר צורה הכולל בכוח את כל הצורות — שאין בו גילוי כלל.

ישת חשך סתרו וחומר ההיולי הוא נקי בשם אדם דבריאה וראשית הגילוי הוא בחכמה תושב"כ ונקי אדם דיצי".

"ישת חשך סתרו". החומר ההיולי נקרא בשם "אדם דבריאה", ותחילת הגילוי היא בחכמה, התורה שבכתב, והיא נקראת "אדם דיצירה".

על אותה מדרגה נסתר נאמר: "ישת חשך סתרו". הכוח חסר הצורה נקרא "אדם דבריאה", והגילוי הראשון שלו, בחכמה — התורה שבכתב — נקרא "אדם דיצירה", אדם שנוצר

וברכה שניה נגד חוה בחי' תושבע"פ. ולכן נתוסף בה תיבת את. אשר יצר את האדם.⁵⁶

והברכה השנייה מכוונת כנגד חוה, בחינת התורה שבעל פה. לכן נוספה בה המילה "את": "אשר יצר את האדם".

הברכה השנייה מכוונת כנגד חוה, התורה שבעל פה. לכן נוספה בה המילה "את": "אשר יצר את האדם".

את פי' בחי' אותיות מא' ועד תי"ו שהאותיות הן מבחי' עלמא דאתגליא כי האותיות הן גילוי השכל.⁵⁷

"את" פירושו בחינת האותיות מאל"ף ועד תי"ו, כי האותיות הן מבחינת העולם הנגלה, שכן הן גילוי השכל

"את", הנכתבת מאל"ף ועד תי"ו, רומזת לכל האותיות. האותיות שייכות לעולם הנגלה, משום שהן מגלות ומבטאות את השכל

16 והיינו גילוי חכמה תתאה שהיא בחי' גילוי לחכמה עלאה תושב"כ כנ"ל והוא גילוי אחר גילוי שהח"ע הוא גילוי חומר הראשון ההיולי כנ"ל.

כלומר, גילוי חכמה תתאה, שהיא בחינת גילוי לחכמה עלאה, התורה שבכתב, כנוצר לעיל; וזהו גילוי אחר גילוי, שכן חכמה עילאה היא גילוי החומר הראשון ההיולי, כנוצר לעיל.

חכמה תתאה, התורה שבעל פה, מגלה את חכמה עילאה, התורה שבכתב, שמגלה בעצמה את הכוח חסר הצורה. לכן התורה שבעל פה היא גילוי שני, הנבנה על גבי הגילוי הראשון

וזהו בצלמו בצלם דמות תבניתו.⁵⁸ כי צלם לשון ציור וגילוי וכפל בצלמו בצלם. פי' גילוי אחר גילוי.

וזהו "בצלמו בצלם דמות תבניתו". "צלם" הוא לשון צורה וגילוי, והכפילות "בצלמו בצלם" פירושה גילוי אחר גילוי

כך מתבאר נוסח הברכה: "בצלמו בצלם דמות תבניתו". "צלם" פירושו צורה וגילוי, והכפילות מלמדת על גילוי נוסף על גבי גילוי

גילוי הראשון להיות אור א"ס בחכמ' עלאה בבחי' יביע ואח"כ גילוי חכמה תתאה והיא היא דמות תבניתו דהיינו בחי' עלמא דאתגליי⁵⁹ ממש.

הגילוי הראשון הוא שאור אין סוף יהיה בחכמה עילאה בבחינת "יביע"; ואחר כך בא גילוי חכמה תתאה, והיא "דמות תבניתו", כלומר בחינת העולם הנגלה ממש

הגילוי הראשון הוא אור אין סוף הנובע בחכמה עילאה, בבחינת "יביע"; השני הוא חכמה תתאה, "דמות תבניתו", שהיא העולם הנגלה בפועל.

17 והתקין לו ממנו בנין עדי עד⁶⁰ שבחי עלמא דאתגליי אע"פ שרגליי יורדות⁶¹ כו' מ"מ איננה דבר נפרד

ח"ו

"והתקין לו ממנו בנין עדי עד": העולם הנגלה, אף על פי ש"רגליה יורדות" וכו', בכל זאת אינו דבר נפרד, חלילה

הברכה ממשיכה: "והתקין לו ממנו בנין עדי עד" — חוה נבנתה מצדו של אדם עצמו. העולם הנגלה יורד למדרגות נמוכות, כפי שנאמר על האישה "רגליה יורדות", ובכל זאת אינו נפרד ממקורו.

אלא והתקין לו ממנו בעצמו כי גילוי חכמה תתאה הוא גילוי הארת אור א"ס ב"ה עצמה שבחכ' עלאה

אלא "והתקין לו ממנו" — מעצמו ממש; כי גילוי חכמה תתאה הוא גילוי הארה מאור אין סוף ברוך הוא עצמו, הנמצא בחכמה עילאה.

"ממנו" פירושו מעצמו: חכמה תתאה היא אותו אור אין סוף שהיה בחכמה עילאה, וכעת הוא מתגלה

אלא לפי שבה נפרטו ונתחלקו בבחי רכוי המדרגות בדרך פרט מה שהיו כלולים בחי' בהעלם בדרך

כלל

אלא, מאחר שמה שהיה כלול בחכמה עילאה בהעלם ובכלל נפרט והתחלק בה לריבוי מדרגות, בדרך פרט

מה שהיה כלול בהעלם ובאופן כללי בחכמה עילאה מתפרט בחכמה תתאה למדרגות רבות ונבדלות

הנה האור שבה הוא מצומצם ומלוכש בכמה מיני צמצומים והתלבשות שונות כדי להאיר ולהתגלות בכל מדרגה ומדרגה לפי מה שהיא להיות המדרגות ההם נראים ונגלים ולא יתבטלו במציאות.

הרי האור שבה מצומצם ומלוכש בסוגים רבים של צמצומים והתלבשויות שונות, כדי להאיר ולהתגלות בכל מדרגה ומדרגה לפי עניינה, כך שאותן מדרגות ייראו ויתגלו ולא יתבטלו ממציאותן

לכן האור שבה מצומצם ומתלבש בלבושים רבים, כדי שכל מדרגה תקבל אותו לפי יכולתה ותוכל להתקיים כמדרגה נגלית, ולא תתבטל ממציאותה מרוב עוצמת האור

18 וכ"כ נתצמצם האור ונתמעט עד שירד מדרגה אחר מדרגה בסתר המדרגות שהלבוש מסתיר ומכסה על

האור ההוא ונעשה מקור לעלמא דפרודא להיות משם יפרד כו'.

והאור הצטמצם והתמעט במידה כה רבה, עד שירד מדרגה אחר מדרגה בהסתר המדרגות, כשהלבוש מסתיר ומכסה על האור ההוא; וכך נעשה מקור לעולם הפירוד, ש"משם יפרד" וכו'.

האור הצטמצם כל כך, מדרגה אחר מדרגה, עד שה"לבוש" מסתיר אותו לחלוטין. מכך נעשה מקורו של "עולם הפירוד", שבו הדברים נחווים כנפרדים מהי.

אבל עיקר צמצום האור הוא כדי שיהיה בנין העולמות שלא יתבטלו במציאות וזהו בנין עדי עד

אבל עיקר צמצום האור הוא כדי שיהיה בנין העולמות, שלא יתבטלו ממציאותם; וזהו "בנין עדי עד"

אך עיקר מטרת הצמצום היא חיובית: לאפשר לעולמות להתקיים כ"בנין" יציב, ולא להתבטל באור ה'. זהו "בנין עדי עד"

דהיינו להיות לעדי עד ימלוך⁶² להיות מדת מלכותו עדי עד למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית.

כלומר, "ימלוך עדי עד" — שמידת מלכותו תהיה עדי עד, למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית.

"עדי עד" רומז למלכות ה', הזקוקה לנבראים שעליהם תמלוך, והיא נמשכת לנצח — למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית.

19 והיא התגלות מלכותו בבחי' א"ס ממש רק שכדי שיהי' גילוי א"ס ב"ה בבחי' מלכותו הוצרך להיות בחי' בנין.

וזהו התגלות מלכותו בבחינת אין סוף ממש; אלא שכדי שתתגלה אין סוף, ברוך הוא, בבחינת מלכותו, היה צורך בבחינת בנין,

מלכות זו היא התגלות אין סוף עצמו. אך כדי שאין סוף יתגלה כמלך, נדרש "בניין" — עולם מובנה.

דהיינו להיות הסתר האור וצמצומו והתלבשותו בכמה מיני לבושין עד שיאיר ויתגלה אור זה בבחי' זו דוקא.

כלומר, בהסתרת האור, בצמצומו ובהתלבשותו בלבושים מסוגים רבים, עד שאור זה יאיר ויתגלה דווקא בבחינה זו.

כלומר, יש להסתיר ולצמצם את האור ולהלבישו בלבושים רבים, עד שיוכל להאיר דווקא בבחינת מלכות זו.

כי אור א"ס מצד עצמו כשמו כן הוא אין לו סוף כו' ולא מכל מדות כלל⁶³

כי אור אין סוף מצד עצמו הוא כשמו — אין לו סוף וכו', והוא אינו שייך כלל למדות

מצד עצמו, אור אין סוף הוא באמת בלי גבול, ונעלה מכל מדה, כפי שנאמר בתיקוני זוהר.

כמ"ש במ"א ואפי' אור א"ס שבח"ע הוא בבחי' צמצום ולבוש שח"ע נק' בשם לבוש לאור א"ס כו'.

כמו שנתבאר במקום אחר; וגם אור אין סוף שבחכמה עילאה הוא במצב של צמצום ולבוש, שכן חכמה עילאה נקראת לבוש לאור אין סוף וכו'.

גם אור אין סוף שבחכמה עילאה כבר מצומצם, שכן חכמה נקראת "לבוש" לאור אין סוף.

20 וכל מה שירד האור ונתגלה גילוי אחר גילוי ירידה היא זו. ומיעוט האור והתלבשותו וירידה זו היא כדי שיאיר אור א"ס ב"ה גם במדרגות התחתונות.

ובכל מידה שהאור ירד והתגלה, גילוי אחר גילוי, יש בכך ירידה. מיעוט האור והתלבשותו, וירידה זו, הם כדי שאור אין סוף, ברוך הוא, יאיר גם במדרגות התחתונות.

כל גילוי נוסף הוא ירידה, מיעוט והתלבשות של האור, ותכליתם שאור אין סוף יאיר גם במדרגות הנמוכות ביותר.

כי נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים^{64, 65} וא"כ תכלית המכוון מבחי' מלכותו להחיות עולמות נפרדים אינה להיות נפרד ח"ו רק אדרבה להיות בנין עדי עד כי והתקין לו ממנו כו' כנ"ל:

כי הקדוש ברוך הוא נתאוה שתהיה לו דירה בתחתונים; ואם כן, הכוונה הסופית במלכותו, המחיה עולמות נפרדים, אינה שיהיו נפרדים, חס ושלום, אלא להפך — שיהיה "בניין עדי עד", שהרי "והתקין לו ממנו" וכו', כפי שנתבאר לעיל

ה' נתאוה ל"דירה בתחתונים" — זהו מאמר המדרש על תכלית הבריאה. לכן, מלכותו על העולמות הנפרדים אינה מיועדת להפריד אותם ממנו, אלא לבנות "בניין עדי עד" ש"ממנו".

קטע 7 • 211-23

לימוד התורה: סם חיים או סם המוות

21 אך הנה ארז"ל זכה נעשה לו סם חיים⁶⁶ כו' דבזכותא תליא מילתא ואחר כוונת הלב של העוסק בתורה נאמרו הדברים

אולם חז"ל אמרו: "זכה — נעשית לו סם חיים" וכו'; הדבר תלוי בזכות, והדברים נאמרו על כוונת הלב של העוסק בתורה

כעת מיושם עניין החותם על לימוד התורה. הגמרא אומרת שהתורה יכולה להיות סם חיים למי שזכה, וסם המוות למי שלא זכה. הדבר תלוי בכוונתו הפנימית של הלומד

כי לפי שעוסק בתושבע"פ שהיא חכמה תתאה שירדה לעלמא דפרודא ונתלבשה בדבריי גשמי' שהם מהע' שרים שנתלבשה בהם כרכוי השתלשלות המדרגות ליתן בהם כח וממשלה על הדברים הגשמיים ההם והדבר הגשמי שעוסק בו

כי מאחר שהוא עוסק בתורה שבעל פה, שהיא חכמה תתאה שירדה לעולם הפירוד והתלבשה בדברים גשמיים, הבאים משבעים השרים, שבהם התלבשה ברכוי השתלשלות המדרגות, כדי לתת להם כוח וממשלה על אותם דברים גשמיים — והדבר הגשמי שבו הוא עוסק

התורה שבעל פה היא "חכמה תתאה", שירדה לעולם הפירוד והתלבשה בעניינים גשמיים — בחפצים ובמקרים שההלכות עוסקות בהם. עניינים גשמיים אלה נתונים תחת ממשלת שבעים השרים, המושלים באומות ובעולם הטבע

שהוא תחת ממשלת השרים הוא המסתיר ומכסה על קדושת אור א"ס הנמשך מחכמה עלאה ומתלבש בחכמה תתאה לכך יכול להמשיך את האדם ולהורידו ולהפילו למטה כל יראה גאות⁶⁷ ה' והוד מעטה לבושו

שהוא נתון תחת ממשלת השרים, הוא המסתיר ומכסה על קדושת אור אין סוף הנמשך מחכמה עלאה ומתלבש בחכמה תתאה; לכן הוא יכול למשוך את האדם, להורידו ולהפילו למטה, כך שלא יראה את גאות ה' ואת הוד מעטה לבושו

הנושא הגשמי מסתיר את קדושת אור ה' שבתוך ההלכה. לכן הוא עלול למשוך את הלומד למטה, עד שלא יבחין בגאות ה' המלוכשת בו

שהוא התלבשות אור א"ס ב"ה הנמשך ומתלבש בחכמה תתאה בפסק הלכה הערוכה בדברים הגשמיים ההם. כי דבר ה' זו הלכה⁶⁸ והיא חכמתו ורצונו כו'.

שהיא התלבשות אור אין סוף, ברוך הוא, הנמשך ומתלבש בחכמה תתאה, בפסק ההלכה הערוך בעניינים הגשמיים ההם. כי "דבר ה' — זו הלכה", והיא חכמתו ורצונו וכו'.

אולם מה שמלובש שם הוא אור אין סוף עצמו, המתבטא בפסק המעשי; הגמרא אומרת ש"דבר ה'" הוא הלכה, שהיא חכמתו ורצונו של ה'.

22 ולכך לא זכה ונמשך אחר עלמא דפרודא וגורם להפריד עלמא דאתגליי היא חכמה תתאה ממקורה ושרשה היא ח"ע ונותן יד וממשלה להיות שליטה ואחיזה לקליפות וס"א שיהי' יניקתם ואחיזת' מעיקר הקדושה⁶⁹ כו'.

ולכן, אם לא זכה והוא נמשך אחר עולם הפירוד, הוא גורם להפרדת העולם הגלוי, שהוא חכמה תתאה, ממקורו ושורשו — חכמה עילאה; והוא נותן יד וממשלה, כך שתהיה שליטה ואחיזה לקליפות ולסטרא אחרא, וייניקתן ואחיזתן יהיו מעיקר הקדושה וכו'.

מי שלא זכה ונמשך אחר עולם הפירוד גורם לפירוד בין העולם הגלוי, חכמה תתאה, לבין שורשו בחכמה עילאה. כך הוא נותן לקליפות אחיזה בעיקר הקדושה עצמו.

ולא מן השמרים ופסולת אשר ניתן להם כדי חיותם מלמעלה מחכמה תתאה היא מלכותו ית' בהתלבשות' בהשרי' כו'.

ולא מן השמרים והפסולת שניתנו להן כדי להחיותן מלמעלה, מחכמה תתאה, שהיא מלכותו יתברך בהתלבשותה בשרים וכו' בדרך כלל הן מקבלות מלמעלה רק את "השמרים והפסולת" שנקצבו להן, מחכמה תתאה — מלכותו יתברך כפי שהיא מתלבשת בשרים.

דרך ירידת והשתלשלות המדרגות מדרגה אחר מדרגה עד שירדה בסתר המדרגות שנמשך להם חיות מעט מן השמרים והפסולת דרך יניקת שערות וציפורניים מותר השפע כו'.

דרך ירידת והשתלשלות המדרגות, מדרגה אחר מדרגה, עד שירדה בהסתר המדרגות, ונמשכת להן חיות מעטה מן השמרים והפסולת, דרך יניקה משערות וציפורניים — מותרות השפע וכו'.

אותו חלק מגיע אליהן רק לאחר ירידה ארוכה דרך מדרגות נסתרות, כחיות מועטה מן המותרות, בדומה ל"שערות וציפורניים" שתוארו קודם.

כי מאחר שנמשך אחר גשמית הדברים שהן מהשרים כו' ומחשיב אותם ליש ועיקר הרי מעורר כך למעלה כביכול

כי מאחר שהוא נמשך אחר הגשמיות של הדברים, הבאים מן השרים וכו', ומחשיב אותם ליש ולעיקר, הרי הוא מעורר כך למעלה, כביכול.

כאשר אדם נמשך אחר הגשמיות ומתייחס אליה כאל דבר ממשי ועיקרי, הוא מעורר למעלה, כביכול, תגובה דומה: הוא מחזק את תחושת קיומם הנפרד של הדברים.

ולכך נעשה לו סם המות ממש שלוקח חיותו מהקליפות הנקרא מות ומשם נופל לו מחשבות רעות מהיכלות הקליפות וס"א להחזיק א"ע ליש ודבר במה שלומד כו'

ולכן נעשה לו סם המוות ממש: הוא מקבל את חיותו מן הקליפות, הנקראות מוות; ומשם נופלות עליו מחשבות רעות מהיכלות הקליפות והסטרא אחרא, כדי שיחזיק את עצמו ליש ולדבר חשוב במה שהוא לומד וכו'.

אז התורה נעשית לו ממש "סם המוות": חיותו באה מן הקליפות, הנקראות "מוות", ומהן באות מחשבות של חשיבות עצמית על לימודו.

[ועיי' ביומא ד' ע"ב כ' ע"פ וזאת התורה אשר שם משה זכה⁷⁰ כו' ובזוהר ר"פ חקת בענין וזאת ועיי' בפה' בהר דף ק"י ע"ב⁷¹ בענין ועשה טוב כו']

ועיי' ביומא דף ע"ב ע"ב, על הפסוק "וזאת התורה אשר שם משה": "זכה" וכו'; ובזוהר בתחילת פרשת חוקת, בעניין "וזאת"; ועיי' בפרשת בהר דף ק"י ע"ב, בעניין "ועשה טוב" וכו'.

הפניה בסוגריים: מאמר הגמרא ביומא, דברי זוהר על "וזאת התורה" בתחילת חוקת, ודברי זוהר בפרשת בהר על "עשה טוב", עוסקים בנושא דומה.

ע"ש] וזהו האומר אין לי אלא תורה⁷² כו' שאומר אין לי לעצמי מפני שהוא בבחי' לא זכה ורוצה להיות לעצמו יש ודבר נפרד.

עיי' שם. [זהו "האומר אין לי אלא תורה" וכו': הוא אומר "יש לי" לעצמו, משום שהוא בבחינת "לא זכה" ורוצה להיות לעצמו יש ודבר נפרד.

הגמרא אומרת: "האומר אין לי אלא תורה — אף תורה אין לו". אדמו"ר הזקן מפרש זאת על מי שלומד למען עצמו, כדי להיות "יש" בפני עצמו — סימן לכך שלא זכה.

23 ולכן אפי' תורה אין לו שהתורה היא נשפעת ונמשכת במקום קדושה דוקא כי אין אור א"ס שורה

ולכן "אף תורה אין לו", כי התורה מושפעת ונמשכת דווקא למקום של קדושה, שכן אור אין סוף שורה

לכן אדם כזה "אף תורה אין לו": אור התורה נמשך רק למקום של קדושה.

אלא במי שבטל⁷³ כו' והיינו סטרא דקדושה ולכן כל השפעת הקדושה היא ממנה ולזולתה דהיינו שאינו רוצה לעצמו

רק על מי שבטל וכו', וזוהי סטרא דקדושה; לכן כל השפעת הקדושה היא ממנה ולזולתה, כלומר, אין היא רוצה לעצמה

אור ה' שורה רק על מי שבטל לפניו. הקדושה מטבעה נותנת לזולת ואינה מבקשת דבר לעצמה.

משא"כ סטרא דקליפה הרי כל טיבו דעבדין⁷⁴ לגרמייהו⁷⁵ וכי ולכן אי על דואג ואחיתופל⁷⁶ דלא מסקי שמעתתא אליבא דהלכתא

לא כן סטרא דקליפה, שהרי "כל טובו דעבדין לגרמייהו" וכי; לכן נאמר על דואג ואחיתופל שלא העלו שמועתם להלכה,

הקליפה, לעומת זאת, עושה הכול למען עצמה. הגמרא אומרת שדואג ואחיתופל, גדולי החכמים בזמנם, לא הגיעו בלימודם להלכה הנכונה.

אבל בדהע"ה כתי' והי' עמו שהלכה כמותו⁷⁷ בכ"מ⁷⁸ והיינו לפי שהמשכת התורה היא דוקא במקום קדושה ואחר כוונת הלב של העוסק בתורה.

אבל על דוד מלך ישראל, עליו השלום, נאמר "והי' עמו" — שהלכה כמותו בכל מקום. והיינו מפני שהמשכת התורה היא דוקא במקום של קדושה, ובהתאם לכוונת הלב של העוסק בתורה.

על דוד המלך נאמר "והי' עמו", והגמרא מפרשת שהלכה כמותו בכל מקום. אור התורה נמשך אל הלומד בהתאם לקדושתו ולכוונתו הפנימית.

כי כפי מה שהוא באתעדל"ת. כך מעורר למעלה שיערה עליו רוח ממרום⁷⁹ באתעדל"ע אם זכה ומדבק אי"ע באור אי"ס הנמשך בתורה

כי לפי מצבו באתערותא דלתתא, כך הוא מעורר למעלה ש"תיערה עליו רוח ממרום" באתערותא דלעילא — אם זכה ונדבק, באור אין סוף הנמשך בתורה,

כפי האתערותא דלתתא של האדם — מאמציו וכוונתו — כך היא האתערותא דלעילא: אם הוא נדבק באור אין סוף שבתורה, תישפך עליו "רוח ממרום".

וכמ"ש וכל בניך למודי⁸⁰ ה'. דהיינו שיהא לימוד הלכה זו מפני שהיא דבר ה' כו'.

כמו שכתוב: "וכל בניך למודי ה'". כלומר, שילמד הלכה זו מפני שהיא דבר ה' וכי

זהו "וכל בניך למודי ה'": ללמוד את ההלכה משום שהיא דבר ה'.

אך הכח הזה להיות המשכת אור אי"ס שבתורה בקדושה דוקא הוא הוא מבחי החותם שלמעלה

, אולם הכוח הזה, שהמשכת אור אין סוף שבתורה תהיה דווקא בקדושה, הוא מבחינת החותם שלמעלה

הכוח ששומר את אור התורה בתוך הקדושה בא מן החותם שלמעלה.

וכמ"ש חתום תורה בלימודי⁸¹ שפי' בלימודי להיות למודי ה' דוקא וחיתם זה הוא המפריד הקליפות שלא יינקו מעיקר הקדושה ח"ו כנ"ל.

כמו שכתוב: "חתום תורה בלימודי"; הפירוש של "בלימודי" הוא שיהיו דווקא "למודי ה'". חותם זה הוא המפריד את הקליפות, כדי שלא יינקו מעיקר הקדושה, חס ושלום, כפי שנתבאר לעיל.

הפסוק "חתום תורה בלימודי" פירושו שהתורה חתומה למי שהם "למודי ה'". חותם זה מונע מן הקליפות לינוק מעיקר הקדושה.

ולכן אנו חותמין בברוך שלא יהיה יניקה ואחיזה לקליפות ע"י לא זכה כי גם חותם זה באתעדל"ת תליא מילתא.^{82,83}

ולכן אנו חותמים ב"ברוך", כדי שלא תהיה לקליפות יניקה ואחיזה באמצעות "לא זכה"; שכן גם חותם זה תלוי באתערותא דלתתא.

משום כך ברכה ארוכה מסתיימת במילה "ברוך": כדי למנוע מן הקליפות אחיזה הנובעת מלימוד ללא זכות. אולם גם חותם זה תלוי באתערותא דלתתא של האדם.

קטע 8 • 241-30

שני הלבבות והחותם שבתפילה

24 והנה מבקשי ה' יבינו כל שכמו שהוא לענין תורה כך כיוצא בזה הוא לענין עבודת הלב באהוי"ר כו'.

והנה, מבקשי ה' יבינו שכשם שהדבר כך בענין התורה, כך גם בעבודת הלב, באהבה ויראה וכו'.

כך גם בתפילה, שהיא "עבודת הלב", באהבה ויראה: גם בה יש חותם.

כי הנה ב'⁸⁴ בחינות יש בלב דהיינו פנימיות הלב וחיצוניותו. בחי' פנימית הלב היא התלהטות והתלהבות האהבה לה' בשמחה וטוב ללב מרוב כל⁸⁵

כי יש בלב שתי בחינות: פנימיות הלב וחיצוניותו. בחינת פנימיות הלב היא התלהטות והתלהבות של אהבה לה', מתוך שמחה

ללב יש פנימיות וחיצוניות. פנימיות הלב היא אהבה בוערת לה', בשמחה ובטוב ללב "יותר מכל" — לשון התורה לתיאור עבודת ה' בשמחה.

שהיא שמחת הנפש האלקית המשכלת ומתבוננת באור א"ס ב"ה מקור חוצבה ושרשה שהיתה כלולה במאצילה ב"ה טרם ירידתה לעוה"ז.

שהיא שמחת נפש האלקית, המשכילה ומתבוננת באור אין סוף, ברוך הוא, מקור מחצבתה ושרשה, שבו הייתה כלולה במאצילה, ברוך הוא, קודם ירידתה לעולם הזה.

זוהי שמחת נפש האלקית, המתבוננת באור אין סוף, המקור שממנו נחצבה, שבו הייתה כלולה לפני שירדה לעולם הזה.

25 וגם עתה כן הוא כל חפצה וכל ישעה להתענג על ה' הוא אור א"ס ב"ה ממש אהבה בתענוגים⁸⁶ בגילוי אוא"ס ב"ה בחכמה שבנפש כח מ"ה כו'.

וגם עכשיו כך הוא: כל רצונה וכל חפצה הוא להתענג על ה', כלומר, על אור אין סוף ממש, ברוך הוא — אהבה בתענוגים, בגילוי אור אין סוף ברוך הוא בחכמה שבנפש, כוח מה וכו'.

גם עכשיו, כשהנפש האלקית מלוכשת בגוף, היא רוצה להתענג רק על ה' עצמו, ב"אהבה בתענוגים", באמצעות גילוי אור אין סוף בחכמה שבנפש, שחסידות מפרשת כ"כוח מה" — היכולת לביטול.

ואיזהו חכם הרואה את הנולד⁸⁷ מאין כו' שאין העולם מעלים ומסתיר על אור א"ס ב"ה שאינו בגדר עלמין כלל וכולא קמ"י כלא⁸⁸ וכאין ממש⁸⁹.

"איזהו חכם? הרואה את הנולד" — מאין וכו'; שכן העולם אינו מעלים ומסתיר על אור אין סוף ברוך הוא, שאינו שייך כלל לגדר העולמות, והכול לפניו כלא וכאין ממש.

"איזהו חכם? הרואה את הנולד" מתפרש כראיית כל הדברים הנולדים מאין. בעיני אדם כזה העולם אינו מסתיר את ה', שהרי הכול נחשב כלא לפניו.

26 ואי לזאת תהי' דביקות הנפש בשרשה באלק"י חיים בהתכללות ויחוד עצום כמו שהיתה כלולה ומיוחדת טרם ירידתה וע"ז נאמר יום ליום יביע⁹⁰ כמעין הנובע ממקורו שמתאחד עמו

ולכן תהיה דביקות הנפש בשורשה באלקים חיים, בהתכללות ובייחוד עצום, כפי שהייתה כלולה ומיוחדת לפני ירידתה. ועל כך נאמר: "יום ליום יביע", כמעין הנובע ממקורו ומתאחד עמו.

כתוצאה מכך הנפש דבקה בשורשה באלקים חיים, באחדות כפי שהייתה לפני ירידתה. זהו "יום ליום יביע" — מעיין שנותר מאוחד עם מקורו.

ומזה תהי' שמחת הנפש בה' עושה הוא אור א"ס ב"ה השורה ומתגלה בחכמה ותהי' השמחה גדולה לאלהים

, ומכאן תהיה שמחת הנפש בה' עושה, כלומר, באור אין סוף ברוך הוא השוכן ומתגלה בחכמה; והשמחה תהיה גדולה לאלקים,

מכאן נובעת שמחת הנפש בה' שעשה אותה, באור אין סוף המתגלה בחכמה — שמחה גדולה המופנית אל ה'.

בהתלהבות והתלהטות הנפש מחמת קרבת ה' הטוב לה⁹¹ ובשמחתה לא יתערב זר⁹² ח"ו כי אין בנמצא שמחה זו כמוה וכדוגמתה בזה לעו"ז כלל.

בהתלהבות ובהתלהטות הנפש מחמת קרבת ה' הטובה לה, ובשמחתה לא יתערב זר, חס ושלום, כי אין כלל בנמצא בעולם הזה שמחה כמותה וכדוגמתה.

הנפש מתלהטת מקרבת ה', שהיא טובה לה. "ובשמחתה לא יתערב זר" — לכוחות הרע אין חלק בשמחה זו, שכן אין בעולם שמחה הדומה לה.

שהיא מבחי' יחידה שבנפש שאינה מלוכשת כלל בלבושי הגוף והנפש הבהמית רק שתתמלא הנפש אורה ושמחה לה' לבדו.

שכן היא מבחינת יחידה שבנפש, שאינה מלוכשת כלל בלבושי הגוף והנפש הבהמית, אלא הנפש מתמלאת אור ושמחה לה' לבדו.

שורשה ביחידה, העצם הפנימי ביותר של הנפש, שאינו מלוכש בגוף או בנפש הבהמית; לכן היא מתמלאת אור ושמחה לה' לבדו.

27 וזוהי מדת יום ואור כמ"ש יום ליום יביע. אבל חיצוניות הלב היא מדת לילה וחשך שיש בו העלם והסתר מלבושי הגוף ונה"ב שמנוגה שמלבישים את הנפש.

וזוהי בחינת יום ואור, ככתוב: "יום ליום יביע". אבל פנימיות הלב היא בחינת לילה וחושך, שיש בהם העלם והסתר מצד לבושי הגוף והנפש הבהמית שמנוגה, המלבישים את הנפש.

האהבה הפנימית היא "יום ואור", כמעין המאוחד עם מקורו. פנימיות הלב היא "לילה וחושך": שם הנפש מלוכשת בגוף ובנפש הבהמית, שמקורם בקליפת נוגה — התחום שיש בו תערוכת של טוב ורע — ולבושים אלה מסתירים את ה'

וכמו שהמדות שבנפש אלקית אהוי"ר כו' כך הם בזה לעו"ז כי אהבה זו היא מבחי' יחודא תתאה שנראה העולם ליש כו'

וכשם שיש בנפש האלקית מדות של אהבה ויראה וכו', כך ישנן גם המקבילות להן; כי אהבה זו היא מבחינת היחודא תתאה, שבה העולם נראה כמציאות קיימת וכו'

כנגד האהבה והיראה של הנפש האלקית יש רגשות מקבילים בפנימיות הלב. אהבה זו שייכת ליחודא תתאה, שבו העולם נראה כקיים בפני עצמו, וה' מורגש כמי שמעניק לו חיות מבפנים.

מחמת התלבשות אור א"ס בהשתלשלות וירידת המדרגות עד שנעשה עוה"ז הגשמי כו' ולכן צריך מלחמה ולאם מלאם יאמץ⁹³ ואלמלא הקב"ה⁹⁴ כו'

מחמת התלבשות אור אין סוף בהשתלשלות וירידת המדרגות, עד שנעשה העולם הזה הגשמי וכו'. לכן דרושה מלחמה: "ולאום", מלאום יאמץ, ו"אלמלא הקדוש ברוך הוא" וכו'

זאת מפני שאור אין סוף מלוכש בשרשרת ארוכה של ירידת מדרגות, עד העולם הגשמי. לכן האהבה הזאת כרוכה במלחמה בין שתי הנפשות — "ולאום מלאום יאמץ" — וכדברי התלמוד, אי אפשר לנצח בלי עזרתו של הקדוש ברוך הוא.

שיש בכח נפשו לעורר את האהבה עד שתחפץ להתפשט מלבושי' לפי שבאמת אינה דבר נפרד כו' רק היחוד הוא מבחי' יחוי"ת כו'

שיש בכוח נפשו לעורר את האהבה עד שתחפץ להתפשט מלבושיה, שכן באמת אינה דבר נפרד וכו'; אלא שהאחדות היא מבחינת יחודא תתאה וכו'

ובכל זאת יש בכוח הנפש לעורר את האהבה בעוצמה כזאת, עד שהיא רוצה להתפשט מלבושיה, מפני שאינה באמת נפרדת מה'; אלא שאחדותה היא מן הסוג התחתון.

(ועמ"ש ע"פ שיר השירים בענין ב' בחי' כלה משם יובן מ"ש כאן ועיין עוד מ"ש ע"פ צאנה וראנה⁹⁵ בענין שאו ידיכם כו') ועי' התפלל דהע"ה יחד לבכי.⁹⁶

וראו מה שנתבאר על שיר השירים בענין שתי בחינות "כלה"; משם יובן מה שנאמר כאן. וראו עוד מה שנתבאר על "צאנה" ועל כך התפלל דוד מלך ישראל, עליו השלום: "יחד לבכי" (וראנה" בענין "שאו ידיכם" וכו').

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרים אחרים בלקוטי תורה על שיר השירים. על אחדותן של שתי בחינות הלב התפלל דוד המלך: "יחד לבכי".

כי אע"פ שהם שני לבבות מדת יום ומדת לילה אינם נפרדים בעצמותן ח"ו רק מדת הלילה היא בחיי גילוי לעצמיות המדה

שכן אף שהם שני לבבות — מידת יום ומידת לילה — אין הם נפרדים במהותם, חס ושלום; אלא מידת הלילה היא בחינת גילוי של עצם המידה,

שני ה"לבבות", יום ולילה, אינם נפרדים במהותם. הלילה הוא האופן שבו מתגלה אהבת היום העצמית

שהיא מדת יום כדי שתבא בכחי גילוי בפו"מ מהעלם ומצפוני בינת הלב לידי גילוי הלב בפו"מ שיהא הלב כלי ומשכן להשראת אהבה זו.⁹⁷

שהיא מידת יום, כדי שתבוא לידי גילוי בפועל ממש — מן ההעלם ומעמקי בינת הלב אל גילוי הלב בפועל ממש — כדי שהלב יהיה כלי ומשכן להשראת אהבה זו

הלילה מוציא את האהבה מהמעמקים הנסתרים של בינת הלב אל רגש מורגש בפועל, כדי שהלב הגשמי יהיה כלי ומשכן לה

28 וכן אהבה עליונה הבאה מלמעלה מן השתלשלות בחי אהבה בתענוגים⁹⁸ מבחי יחודא עילאה תהיה בגילוי הנפש באהבת הלב המלוכשת בגוף ונפש הבהמית

כך גם האהבה העליונה, הבאה מלמעלה מההשתלשלות — בחינת אהבה בתענוגים שמבחינת יחודא עילאה — עתידה להתגלות בנפש באהבת הלב המלוכשת בגוף ובנפש הבהמית

בדומה לכך, האהבה הנעלית ביותר, "אהבה בתענוגים", הבאה מלמעלה משרשרת העולמות ומיחודא עילאה, שבו העולם בטל לפני ה', אמורה להתגלות באהבת הלב כפי שהיא מלוכשת בגוף ובנפש הבהמית

שהיא האהבה מיחודא תתאה ואין גילוי המדה דבר נפרד מעצמיות המדה רק והתקין לו ממנו⁹⁹ כו'.

שהיא האהבה שמיחודא תתאה; וגילוי המידה אינו דבר נפרד מעצם המידה, אלא "והתקין לו ממנו" וכו'

אהבת הלב היא אהבת היחודא תתאה. הרגש המתגלה אינו נפרד מעצמותו, וכמאמר ברכת הנישואין: הוא נוצר "ממנו"

אלא שא"א שתבא בחי אהבה עליונה לידי גילוי רק ע"י מדת לילה וחשך שהוא צמצום

אלא שאי אפשר לבחינת אהבה עליונה לבוא לידי גילוי אלא באמצעות מידת לילה וחושך, שהיא צמצום

אך האהבה העליונה יכולה להתגלות רק באמצעות "לילה וחושך", כלומר צמצום האור

האור והתלבשותו בירידתו מדרגה אחר מדרגה עד שקנה שם לעצמו מדת לילה ויחוי"ת ונראה כאלו הוא דבר נפרד לכן התפלל יחד לבבי¹⁰⁰ כו'.

האור והתלבשותו בירידתו מדרגה אחר מדרגה, עד שקנה לעצמו את השם "מידת לילה" ו"יחודא תתאה", והוא נראה כאילו הוא דבר נפרד. לכן התפלל: "יחד לבבי" וכו'

האור מצטמצם ויורד שלב אחר שלב, עד שהוא מכונה "לילה" ו"יחודא תתאה" ונראה נפרד. לכן התפלל דוד: "יחד לבבי"

29 והנה בגילוי המדות מאחר שנרא' כאלו הוא נפרד ויש שם התלכשות הגוף ונפש הבהמית שמנוגה המעלימים ומסתירים כו'

והנה, בגילוי המדות, מכיוון שהדבר נראה כאילו הוא נפרד, ויש בו התלכשות של הגוף והנפש הבהמית, שמקורה בנוגה והם מעלימים ומסתירים וכו',

הרגשות המתגלים נראים נפרדים, והם מלובשים בגוף ובנפש הבהמית, המסתירים את ה'

לכך יש אחיזה לקליפות וסט"א להתאחז ולניק מעיקר הקדושה ח"ו ולזאת צ"ל המשכת החותם דהיינו להיות המשכה וברכה עליונה להפריד הקליפות ושלא תהיינה גילוי המדות כי אם ליחודו ג"כ וכמ"ש יחד לבבי.¹⁰¹

לכן יש לקליפות ולסטרא אחרא אחיזה, והן יכולות להיאחז ולניק מעיקר הקדושה, חס ושלוש. משום כך צריך להמשיך את החותם, כלומר המשכה וברכה עליונה שתפריד את הקליפות, כך שגילוי המדות יהיה גם הוא רק לשם ייחודו, ככתוב: "יחד לבבי".

משום כך הקליפות יכולות להיאחז בהן ולניק מעיקר הקדושה. לכן דרוש גם כאן "חותם" — ברכה הנמשכת מלמעלה ומרחיקה את הקליפות, כדי שאפילו הרגשות המתגלים ישרתו רק את יחודו של ה': "יחד לבבי".

30 וחות"ם אותיות תחו"ם כלומר עד פה תבא ולא תוסיף¹⁰² שלא תהיה תוספת חיות יותר משיעור המוגבל כו'

והאותיות של "חותם" הן אותיות "תחום"; כלומר, "עד פה תבוא ולא תוסיף" — שלא תתווסף חיות מעבר למידה המוגבלת, וכו',

המילה "חותם" מורכבת מאותן אותיות כמו "תחום". החותם קובע גבול, כמו "עד פה תבוא ולא תוסיף": הצד האחר אינו מקבל חיות מעבר למידה הקבועה לו.

דהיינו שלא יוסיף האדם תת כחו וכל יגיעתו לנפשו הבהמית רק כמ"ש יגיע כפיך¹⁰³ כו' וכמ"ש במ"א. כלומר, שלא יוסיף האדם לתת כוחו ואת כל יגיעתו לנפשו הבהמית, אלא רק כפי שנאמר: "יגיע כפיך" וכו', וכפי שנתבאר במקום אחר.

למעשה, אל לו לאדם להקדיש לנפשו הבהמית יותר כוח ומאמץ מן הנחוץ: "יגיע כפיך" — הידיים בלבד, ולא כל הלב והמחשבה.

ובזה מעורר למעלה באתעדל"ת שלא יומשך להם אלא מותר שפע שערות וצפרנים כו' וכמאן דשדי בתר כתפוי¹⁰⁴ כו' שאינו נותן מרצונו הטוב דרך אהבה וחיבה רק

ובכך הוא מעורר למעלה, באמצעות אתערותא דלתתא, שלא תימשך להן אלא השפעה עודפת — שערות וציפורניים וכו' — וכמי שמשליך מעבר לכתפו וכו', שאינו נותן מרצונו הטוב, בדרך של אהבה וחיבה, אלא

כאשר האדם מגביל את עצמו למטה, הוא גורם להגבלה גם למעלה: הקליפות מקבלות רק את העודפים, כמו שערות וציפורניים, הניתנים שלא ברצון, "כמי שמשליך מעבר לכתפו" דבר לאוהב, ולא מתוך אהבה.

כמ"ש ואת עשו שנאתי¹⁰⁵ וכ"ז באתעדל"ת תליא מלתא. והכח לאתעדל"ת זו שיהא תלוי בזה אתעדל"ע הוא מבחי חותם הנ"ל:

כמו שנאמר: "ואת עשו שנאתי". וכל זה תלוי באתערותא דלתתא. והכוח לאתערותא דלתתא זו, שעליה תהיה תלויה האתערותא דלעילא, הוא מבחינת החותם הנזכר לעיל:

כמו שנאמר: "ואת עשו שנאתי". כל זה תלוי בהתערורות האדם מלמטה, והכוח לעורר בכך תגובה מלמעלה נובע מן החותם שנתבאר לעיל.

בעבודה

ללמוד תורה כדבר ה', ולא לשם חשיבות עצמית: אותו לימוד נעשה סם חיים או סם המוות בהתאם לכוונה. בתפילה, יש להמשיך את האהבה הפנימית של נפש האלקית אל הרגשות המורגשים בלב ("יחד לבבי"), ולהציב גבול למה שמעניקים לנפש הבהמית: לתת לצרכים הגשמיים רק את "יגיע כפיו", כך שכוחות הרע יקבלו רק את העודף המינימלי.

שאלות לשיחה

1. מדוע לא היה צורך בברכות בזמן בית ראשון, ומה עושה המילה "ברוך" לפי המאמר?
2. כיצד משל הזרע והעובר מסביר את ההבדל בין העולמות הנסתרים והגלויים, ומהיכן באה ה"פסולת"?
3. מדוע ברכה ארוכה זקוקה ל"חותם", ובאיזה מובן הוא דומה לחותם שעל איגרת?
4. באיזה מובן התורה שבכתב והתורה שבעל פה דומות לאדם וחוה, ומה מלמד הביטוי "מעצמו" על העולם הגלוי?
5. כיצד חלים רעיונות החותם והגבול (חותם/תחום) על לימוד התורה ועל אהבת ה' שבתפילה?

הערות

פסקה 1

1 להבין ענין הברכות

ההערה מפנה תחילה להערות המקורות של הרבי עצמו על מאמר זה, שנדפסו קודם לכן בכרך

הערות קה"ת

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. המאמר עם הגהות נדפס באוה"ת בראשית כרך ג תקנא, א [מלקו"ת לג"פ] תקעג, א. באוה"ת סידור (תפלה) ע' רה נדפס ד"ה להבין שורש ענין הברכות דיוצר האדם (בכותרת מהר"י ריבלין "ביאור לד"ה להבין ענין הברכות שנדפס בת"א"). ראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח בסה"מ תרל"ח ע' פז ואילך. והנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב שם ע' שפה ואילך. לכללות מאמר זה ראה ד"ה להבין ענין ברכת חתנים בסידור קלב, ג. ובמאמרי אדה"א דרושי חתונה כרך א ע' קסח שמוסד על מאמר זה בשינוי הסדר. וראה שם במ"מ שמאמר זה הוא משנת תקס"ד.

2 בזמן בית ראשון לא היו מברכים

דיון בשאלה מדוע לא היו ברכות בזמן בית ראשון, שאליו מפנה ההערה בצירוף להפנייתו להמשך של הרבי מהר"ש.

הערות קה"ת

ראה באוה"ת בראשית כרך ג תקנא, ב, ובד"ה חייב אדם לברך תרל"ח פרק ד ואילך שעיקר הברכה הוא להמשיך מבחי' סוכ"ע המאיר בכינה בשם ה' דממכ"ע המאיר במל', והרי בבית ראשון ה' מאיר מעצמו בחי' אור הכינה. . אלא בבית שני שהוא בחי' מל' אשר אין בה אור הכינה. . אז דוקא תקנו הברכות לברך את השם. ובד"ה חייב הנ"ל ע' ח מוסיף "ומ"ש רבינו אדמו"ר נ"ע נמשך אחר דעת המקובלים שבית ראשון הוא בחי' כינה ולכן לא היו צריכים לברך. . ואפ"ל לפי פ' רבינו אדמו"ר נ"ע שמה שדוד תיקן מאה זהו לפי שראה ברוה"ק שבכ"ש לא יאיר אור הכינה לכן תיקן מאה ברכות ודוחק" ע"ש.

3 מאמינים בני מאמינים

ה' אומר למשה שישראל הם "מאמינים בני מאמינים"; זהו המקור לרעיון שהאמונה טבועה בכל יהודי

שבת צ"א א:ד'-ה'5-4 Shabbat 97a

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: הַחֹשֶׁד בְּכַשְׂרִים — לֹקֵה בְּגוֹפוֹ, דְּכֵתִיב: וְהָיוּ לְךָ יְאֻמִּינוּ לִי וְגוֹי, וְגִלְיָא קָמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּמַהֲיֵמְנִי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לוֹ: הֵן מְאֻמִּינִים בְּגִי מְאֻמִּינִים, וְאַתָּה אֵין סוֹפֵךְ לְהֶאֱמִין. הֵן מְאֻמִּינִים, דְּכֵתִיב: וְיֶאֱמָנוּ הָעָם. בְּגִי מְאֻמִּינִים — וְהֶאֱמִין בִּי. אַתָּה אֵין סוֹפֵךְ לְהֶאֱמִין, שְׁנֵאֲמַר: יֵצֵן לֹא הֶאֱמַנְתָּם בִּי וְגוֹי. מִמָּא דְּלָקָה, דְּכֵתִיב: וְיֶאֱמַר ה' לִי עוֹד הִבָּא נָא יָדְךָ בְּחִיקָךְ וְגוֹי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערות קה"ת

שבת צו, א. שמו"ר פ' בשלח פכ"ג, ועוד. ראה אוה"ת פ' ראה ע' תשכח. לקמן קיא, א. ראה סה"מ תרל"ח ע' צא.

4 כי האמונה היא למעלה מן ההשגה והשכל

הערות הצמד דקדק על התניא דנות באמונה שלמעלה מהשגה

הערות קה"ת

ראה קיצורים והערות לתניא ע' קא. ובתניא ליקוט פירושים ומ"מ — חסידים לפרק יח.

5

דמזליה חזי

הגמרא אומרת שגם כשאדם אינו רואה, "מזליה חזי"; שורש הנשמה שלמעלה תופס את מה שהאדם שלמטה אינו תופס.

מגילה ג' א:י"ג-י"ד Megillah 3a:13-14

וְכִי מֵאַחַר דְּלָא חָזוּ, מַאי טַעְמָא אֵיבְעִיתוּ? אָף עַל גַּב דְּאִינְהוּ לָא חָזוּ, מְזַלְיָהּ חָזוּ. אָמַר רַבִּינָא: שְׁמַע מִינָּה: הָאִי מָאן דְּמִיבְעִית, אָף עַל גַּב דְּאִינְהוּ לָא חָזוּ. מַאי תַּשְׁנַתִּיהָ? לִיקְרִי קְרִיאַת שְׁמַע. וְאִי קְאִים בְּמָקוֹם הַשְׁנוּפֶת — לִינְשׁוּף מְדוּכְתִּיהָ אַרְבַּע גְּרָמִידִי. וְאִי לָא — לִימָא חֲכִי: "עֵצָא דְּבִי טַבְּחִי שְׂמִינָא מִינָּאִי".

But if they did not see, why were they frightened? Although they themselves did not see, their star saw. Ravina said: We learn from this that if a man is seized with fright though he sees nothing, [the reason is that] his star sees. What is his remedy? He should recite the Shema. If he is in a place which is foul, he should move away from it four cubits. If he cannot do this, he should say this formula: "The goat at the butcher's is fatter than I am."

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערות קה"ת

מגילה ג, א.

6

לית מחשבה תפיסא ביה

תפילת אליהו (פתח אליהו): "לית מחשבה תפיסא בך כלל" — שום מחשבה אינה תופסת בך כלל; ה' למעלה מהשכל, ולכן מגיעים אליו באמונה.

תקוני זוהר י"ז א:י"ב-י"א Tikkunei Zohar 17a:10-12

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסאית (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

7

והוא רם ונשא

"כה אמר רם ונישא"; ה' נישא למעלה אפילו מהתפיסה הנעלית ביותר של הנשמה.

ישעיהו נ"ז:ט"ו Isaiah 57:15

כִּי כֹה אָמַר רֵם וְנֹשֵׂא שָׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכּוֹן וְאֵת דִּכָּא וּשְׁפִלְרִיחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפִלִים וְלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8

רם ונשא למעלה ממזלייהו

בציטוט הקטע הזה מוסיף הרבי הרש"ב: "ובמקום אחר [מכואר] שתוקף

אינן תופסין מקום כלל נגדם

כפי שמצוטט בהערה, אדמו"ר האמצעי מוכיח זאת מעליית נשמות הצדיקים בשנתם לגן עדן התחתון, הרחוק מרחק רב על קו המשווה, שאורכת פחות מרגע; כשהם מתעוררים הרוח חוזרת מיד

הערת קה"ת

במאמרי אדה"א דרושי חתונה כרך א ע' קפב מביא רא"י לזה "מעליות הנשמות דצדיקים בשינתם בג"ע הארץ שהוא בקו השווה מהלך רב ואין כאן שהי גם כמעט רגע שהרי מיד כשניעור תשוב רוחו אליו ג"כ בלא שהי כלל וכלל".

16 ואליהו . . עם גופו שהיה תחלה גשמי ונהפך כו'

ההערה מביאה חיבור קבלי זה כמקור לכך שגופו של אליהו השתנה מגוף גשמי.

הערת קה"ת

פרדס שער היכלות. וראה בספר הלכותים ממאמרי הצ"צ ערך אליהו.

17 שאין מלך בלא עם

שם מסביר אדמו"ר הזקן ששם אלקים הוא מגן לשם הוי"ו ומסתיר את אורו כדי לאפשר למציאות נפרדת להתקיים; "אלקים" פירושו שלטון, שהרי "אין מלך בלא עם", וזו השכינה השוכנת בתוך הבריאה

הערת קה"ת

נסמן לעיל ה, א.

4 פסקה

18 אשר מלשון דהא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ראה שפתי חכמים בהעלותך יא, יב.

19 אשר מלשון דהא

שפתי חכמים מציין שמילה עשויה לשמש במשמעות "דהא", כלומר "משום ש"; הערת קה"ת מביאה אותו כדי לפרש את "אשר" כנותן טעם

שפתי חכמים, במדבר י"א:12 Sifte Chakhamim, Numbers 11:12

שאתה אומר אלי. ובא עתיד במקום בינוני. אבל לא עתיד כמשמעו דאם כמשמעו מאין ידע זה. ומלת כי משמש הכא לשון דהא שהוא לי אשר: שיהיו סוקלים. ר"ל שתהיו סובלים מהם: לשאתם בחקי. דקשה לרש"י דקרא הכי משמע כאשר ישא האומן את היונק על האדמה, וכי אומן נושא את היונק על האדמה אשר נשבע, ומתרץ דעל האדמה וגוי קאי אשאהו בחיקך:

That You say to me. The future tense is used in place of the present tense. But its meaning is not in the future tense as is implied, because if so, how did he know this. The word כי here is used in the sense of דהא ("that" in Aramaic) which has the sense of אשר (that). That they stone you. Meaning that you will suffer through them. To carry them in my lap. Rashi is answering the question: The verse implies "as a nurse carries an infant to the ...

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY) • Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY)

20 ויצנו מלשון צוותא והתקשרות

שם מושווים מסעות ישראל במדבר לברכה על המצוות: כשם שבכל מסע היו יציאה לדרך וחניה, כך בכל מצווה יש עלייה והמשכה של אור אין סוף,

האמונה הוא מפני שמזליהו חז"י

הערת קה"ת

בסה"מ תער"ב ח"ג ע' א'ת מוסיף: ובמ"א דתוקף האמונה היא משום דמזליהו חז"י.

2 פסקה

9 להיות אצלם גילוי אמונה זו כאילו רואה

כפי שמצוטט בהערה, אדמו"ר האמצעי מפרט שבזמן בית ראשון היו ישראל במעלה עליונה ביותר מכוח שורש האור האלקי שהתקבל במתן תורה, ולכן לא נזקקו לברכות על המצוות, שכן המצווה עצמה המשיכה לנשמותיהם את גילוי אור אין סוף.

הערת קה"ת

במאמרי אדה"א דרושי חתונה ח"א ע' קפא מפרט "ובזמן בית המקדש ראשון היו כנס"י במעלה עליונה מצד שרש האור אלקי שקבלו במ"ת דוקא לא היו צריכים לברכת המצות כי ע"י המצווה עצמה נמשך גילוי אא"ס בנפשם".

3 פסקה

10 להיות הוי"ה אלקינו

דיון ב"הוי"ה אלקינו" שאליו מפנה ההערה

הערת קה"ת

ע' באוה"ת פ' עקב ע' תקעד.

11 ומשם יפרד

הנהר היוצא מעדן ונחלק לארבעה ראשים; הוא נקרא כאן כארבעת מחנות המלאכים, השייכים ל"היצוניות העולמות"

בראשית כ"ב: Genesis 2:10

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבַּע רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, י.

12 הם ארבע מחנות השכינה

הערת קה"ת מביאה את הווהר כמקור לארבעת מחנות השכינה

Zohar I, 26b זח"א כו, בב

הערת קה"ת

ראה זח"א כו, ב.

13 וזש"א רז"ל

מאמר על ברכות הדן בדברי חז"ל על מעופי המלאכים

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית כרך ג תקנו, א ד"ה חייב אדם לברך פרק יא שם.

14 "מיכאל באחת, גבריאל בשתיים, אליהו בארבע"; שיעורי הגמרא למעוף המלאכים החוצים את העולם

ברכות ד' כ"ב: Berakhot 4b:26

תָּנָא: מִיכָאֵל — בְּאַחַת, גַּבְרִיאֵל — בְּשְׁתֵּי, אֱלִיָּהוּ — בְּאַרְבַּע, וּמִלְאָךְ הַמָּוֶת — בְּשִׁמְנֵה. וּבְשַׁעַת הַמִּגְפָּה, בְּאַחַת.

It has been taught : Michael flew in one flight, Gabriel in two, Elijah in four, and the Angel of Death in eight; but in the time of plague [the Angel of Death flies] in one.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת

גדה לא, א.

28 | "הוי הוא האלקים": העולם הגלוי, הנשלט על ידי אלקים, אינו באמת נפרד מהוי.

דברים ד"4 Deuteronomy

פסקה 6

29 | אזי דוחה ממנו מותרות שערות וצפרניים

הצמח צדק מביא שם את הרעיון שיער וציפורניים הם עודפים

הערת קה"ת

מובא בביאורו"ז להצ"צ כרך ב ע' תתקח.

30 | והנה כמו במשל הולד . . שזהו סימן גידול הולד

הצמח צדק מביא שם את משל העובר הזה

הערת קה"ת

מובא באוה"ת ויקרא כרך א ע' כזו.

31 | הביטוי "בצאתו מרחם אמו" מהדהד את הפסוק

במדבר י"ב:12 Numbers

אֶל־נָא תְהִי כַמֶּת אֲשֶׁר בָּצְאָתוֹ מִרְחֶם אִמּוֹ וַיֹּאכַל חֶצִי בָשָׂרוֹ:

Let her not, I pray, be as one dead, of whom the flesh is half consumed when he cometh out of his mother's womb.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 | ושם חביון עזו

"חביון עזו" מתאר את העולם הנסתר, שבו הכול מכוסה ומאוחד

חבקוק ג'ד:4 Habakkuk

וְנִגְהָ כְּאוֹר תִּהְיֶה קִרְנִים מִיָּדוֹ לוֹ וְשֵׁם חֲבִיּוֹן עָזָה:

And a brightness appeareth as the light; rays hath He at His side; and there is the hiding of His power.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חבקוק ג, ד.

33 | ואין שטן ופ"ר

"אין שטן ופגע רע": בעולם הנסתר אין לרע אחיזה

מלכים א ה':18 I Kings

וְעַתָּה הִנֵּנִי הִי אֱלֹקֵי לִי מְסָכִיב אֵין שָׁטָן וְאֵין פֶּגַע רָע:

But now the L-RD my G-d hath given me rest on every side; there is neither adversary, nor evil occurrence.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

34 | והנה מטבע קצר רומז לעלמא דאתכסיא

לפי ההערה, אור התורה מסביר שם את הנוסח הקצר בדרך אחרת

הערת קה"ת

ע' באוה"ת דרושים לר"ה ע' איש שמפרש בענין אחר ע"ש. ובד"ה בראשית ברא תרע"ח ע' נ. בביאורו"ז להצ"צ כרך ב ע' תשסו מעתיק מתי "והנה מטבע קצר . . בהתחלקות רבות ועצומות" ומפרש שזהו כלל ופרט.

וזהו מה שפועלת הברכה

הערת קה"ת

ראה לקו"ת מסעי צב, ג.

21 | יש לנו כח להמשיך גילוי אור א"ס ב"ה בברכה זו

כפי שמצוטט בהערה, הרבי מהר"ש מוסיף שההמשכה היא מהעולם הנסתר אל העולם הגלוי, כדי להמשיך את גילוי האמונה "כאילו רואה ממש"

הערת קה"ת

בד"ה חייב אדם לברך תרל"ח סעיף ב מוסיף כ"ק מהר"ש: והמשכה זו היא מעלמא דאתכסי בבחי' עלמא דאתגלייא שיהי נמשך גילוי האמונה זו להיות ברוך ונמשך גילוי אור א"ס ב"ה כאילו רואה ממש כו'.

פסקה 5

22 | והנה אמרו בירושלמי

הרבי מהר"ש דן בכלל הירושלמי הזה על ברכות קצרות וארוכות

הערת קה"ת

ראה בד"ה חייב אדם לברך תרל"ח פרק יח. בלקו"ת תוריע כב, ד. ראה יט, ב — מציין לכאן.

23 | מטבע קצר פותח בברוך ואינו חותם בברוך ומטבע ארוך פותח בברוך וחותם בברוך

כלל הירושלמי על נוסחי ברכות קצרים וארוכים (הטקסט מציין פרק א, הלכה ח; זהו מיקומו בספריא)

תלמוד ירושלמי ברכות א'ה:5 Jerusalem Talmud Berakhot

24 | מהו לשון חותם

דרושי החתונה שבסידור מסבירים גם הם את המונח "חותם"

הערת קה"ת

ע' בסידור בדרושים לחתונה בד"ה להבין שרש הדברים. בענין מטבע קצר — ראה באוה"ת נ"ך שופטים ע' יד שמציין לכאן.

25 | חלוקת הנהר לארבעה ראשים נקראת כרמז לחלוקה של העולם הגלוי לארבעת מחנות השכינה

בראשית כ"2:10 Genesis

וַיֵּצֵא מַעְדֵּן לְהִשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יָצָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 | שו"ה והפסולת כו' ולא מעיקר . . באמת אינה

בכתב היד הנוסח קצר יותר: "וכו', כי באמת אינו", בלי המילים שבאמצע

על כך שאין יניקתם מעיקר הקדושה

הערת קה"ת

בבוכ 414: כו' כי באמת אינה.

27 | לוכן שממנו עצמות

האב תורם את ה"לובן" שממנו נוצרים עצמות, גידים וציפורניים; זהו משל לעולם הנסתר הכולל הכולל בכוח

נדה ל"א א:9 Niddah 31a

תנו רבנן: שְׁלֹשָׁה שוֹתְפִין יֵשׁ בְּאֶדָם — הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֶבִּי, וְאָמֹ. אֶבִּי מְזַרֵּעַ הַלּוּבָן, שְׁמִמְנוּ עֲצָמוֹת, וְגִידִים, וְצִפְרָנִים, וּמוֹחַ שֶׁבְּרֹאשׁוֹ, וְלֹבָן שֶׁבְּעֵינָיו. אִמּוֹ מְזַרֵּעַ אוֹדָם, שְׁמִמְנוּ עוֹר, וּבָשָׂר, וְשַׁעֲרוֹת, וְשִׁחֹר שֶׁבְּעֵינָיו. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן בּוֹ רוּחַ, וְנִשְׁמָה, וְקִלְסָתָר פָּנִים, וְרִאשִׁית הָעֵין, וְשִׁמְיעַת הָאוָז, וְדְבוּר פֶּה, וְהַלּוּד רַגְלִים, וּבִינָה, וְהַשְׁכָּל.

פסוק 8

בל תמוט עולם ועד

"בל תמוט"; ברכה בעולם המכוסה מוכסחת, משום שאין לרע אחיזה שם.

תהילים ק"ד:5'104 Psalms

יְסַד־אָרֶץ עַל־מְכוּנֶיהָ בְּלִי־תְמוּט עוֹלָם וָעֶד:

Who didst establish the earth upon its foundations, that it should not be moved for ever and ever;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 9

שמשם יפרד

הנהר ש"משם יפרד"; העולם הגלוי של הפרטים, שבו הרע יכול להיחזק.

בראשית ב':10'2 Genesis

וְנָהָר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 10

ברוך ונמשך ה' אלקי ישראל מעולם עד עולם

"ברוך ה' אלקי ישראל מעולם עד עולם"; פתיחת הברכה כהמשכה

תהילים מ"א:14'41 Psalms

בָּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

Blessed be the L-RD, the G-d of Israel, from everlasting and to everlasting. Amen, and Amen.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ואת עשו שנאתי

"ואת עשו שנאתי"; כוחות עשו אינם נכללים באור

מלאכי א':3'13 Malachi

וְאֶת־עֹשֹׁ שְׂנֵאתִי וְאֲשִׁים אֶת־הָרִיו שְׁמָמָה וְאֶת־נְחֻלָּתוֹ לְתַנּוּת מִדְּבָר:

But Esau I hated, And made his mountains a desolation, And gave his heritage to the jackals of the wilderness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 | "ה' שמר ה' צלך"; האור המקיף השומר מלמעלה

תהילים קכ"א:121 Psalms

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר עֲיָנִי אֱלֹהֵהֶרִים מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי: עֲזָרִי מֵעַם ה' עָשָׂה שְׁמִים וְאָרֶץ: אֱלֹהֵינוּ לְמוֹט רָגְלָהּ אֱלֹהֵינוּ שְׁמָרָהּ: הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה' שְׁמָרָהּ ה' צִלָּהּ עַל־יַד מִיָּנָה: יוֹמָם הִשְׁמֵשׁ לֹא־יִכָּבֶה וְיָרֵחַ בַּלַּיְלָה: ה' יִשְׁמָרָהּ מִכָּל־רָע יִשְׁמַר אֶת־נַפְשָׁהּ: Havayah

A Song of Ascents. I will lift up mine eyes unto the mountains: From whence shall my help come? My help cometh from the L-RD, Who made heaven and earth. He will not suffer thy foot to be moved; He that keepeth thee will not slumber. Behold, He that keepeth Israel Doth neither slumber nor sleep. The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy right hand. The sun shall not smite thee by day, Nor the moon by night. The L-RD shall keep thee from all ...

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 | ה' בוחר בנחלת יעקב; בחירת ישראל המתבטאת בחתימת הברכה

תהילים מ"ז:5'47 Psalms

יְבָרֶךְ־לָנוּ אֶת־נַחֲלָתָנוּ אֶת־גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר־אָהֵב סֵלָה:

He chooseth our inheritance for us, the pride of Jacob whom He loveth. Selah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 | "לפני הוי' תטהרו"; מתפרש כהיטהרות שלמעלה מבחינת הוי', המדרגה העליונה שאליה זוכים בנעילה

ויקרא ט"ז:16 Leviticus

42 | "ואוהב את יעקב"; החתימה מייעדת את האור לישראל

מלאכי ב':2'1 Malachi

אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאִמְרַתְּם בְּמָה אֶהְבֵּתִינוּ הַלֹּא־אָח עֲשׂוּ לַיַּעֲקֹב נְאֻם־ה' וְאָהֵב אֶת־יַעֲקֹב:

I have loved you, saith the L-RD. Yet ye say: 'Wherein hast Thou loved us?' Was not Esau Jacob's brother? Saith the L-RD; Yet I loved Jacob;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 11

43 | ב' ברכות ראשונות של נשואין שהם יוצר האדם ואשר יצר את האדם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ראה רש"י כתובות

44 | הגמרא מביאה את נוסח ברכות הנישואין, ובהן "יוצר האדם" ו"אשר יצר", ודנה בשאלה אם היו לאדם יצירה אחת או שתי יצירות

כתובות ח' א:ג'4'3 Ketubot

וְיֹאשֹׁר יֵצֵר אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְמוּת תְּבִנְתּוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בִנְיָן צָדִי עַד. בְּרוּךְ אַתָּה ה', יוֹצֵר הָאָדָם. "שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתִגְלַל הַעֲקָרָה, בְּקִבּוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִקְנִיהָ."

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

45 | והשניה פותחת בברוך וחותמת בברוך

לקוטי תורה מפנה למאמר זה ("להבין עניני הברכות"): הברכה האחרונה, המקבילה לחוה שהיא מלכות, נחתמת ב"ברוך", מפני שמלכות יורדת לעולמות שבהם יש קליפות; ואילו הראשונה, המקבילה לאדם שהוא ז"א, אינה זקוקה לחותם.

הערת קה"ת

בלקו"ת ראה לא, א מציין לכאן: גבי ברכה אחרונה שכנגד חוה שהיא המלי חותם בברוך מה"ט, משא"כ בברכה ראשונה שכנגד אדם שהוא ז"א א"צ להתום.

46 | שבי יצירות הללו כנגד שתי יצירות שהי באדה"ר

רש"י מסביר ש"יוצר האדם" נתקנה כנגד יצירתו הראשונה של אדם, ודן בדעה שהיו שתי יצירות; להערת קה"ת יש הפניה לרש"י כאן

רש"י על כתובות ח' Ketubot 8a Rashi on

47 | תחלה נברא האדם לבדו בדו פרצופין ואח"כ נסר הקב"ה את חוה

רבי ירמיה בן אלעזר: ה' ברא את אדם בעל שני פרצופים; את חוה הפריד

ויגד וחו

51

למילים האלה Genesis 14:13 הערת קה"ת מפנה ל

בראשית י"ד:י"ג Genesis 14:13

וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיַּגֵּד לְאַבְרָם הָעֵבְרִי וְהוּא שָׁכַן בְּאַלְנֵי מִמְרָא הָאֱמֹרִי אֲחִי אֶשְׁכֵּל וְאֲחִי עֶנֶר וְהֵם פְּעָלֵי בְרִית־אֲבָרָם:

And there came one that had escaped, and told Abram the Hebrew—now he dwelt by the terebinths of Mamre the Amorite, brother of Eshcol, and brother of Aner; and these were confederate with Abram.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יד, יג.

ויקרא האדם שם אשתו חוה

52

אדם קורא לאשתו חוה, "אם כל חי"; הדבר מתפרש כמי שמוציאה את המכוסה לגילוי.

בראשית ג:כ"ג Genesis 3:20

וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הִיְתָה אִם כָּל־חַי:

And the man called his wife's name Eve; because she was the mother of all living.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ג, ב.

פסוקה 13

יום ליום

53

"יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחווה דעת"; הפסוק נקרא כמתייחס לתורה שבכתב (יום) ולתורה שבעל פה (לילה).

תהילים י"ט:ג Psalms 19:3

יוֹם לְיוֹם יִבְיַע אֹמֶר וּלְיָלִילָה לְלִילָה יִחְוֶה דַּעַת:

Day unto day uttereth speech, and night unto night revealeth knowledge;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יט, ג. ראה ביהל אור עה"פ ע' סא ואילך שכאן מבואר שזוה"ע חכמה עילאה וחכמה תתאה אשר פ"י חכמה תתאה שהוא גילוי וביאור הדברים של חכמה עילאה. בלקו"ת בהעלותך לה, א מצוין לכאן.

שמשרע"ה למד ביום מקרא ובלילה משנה כשהי' בהר

54

בארבעים הימים שבהם היה משה בהר, הוא למד מקרא ביום ושנה משנה בלילה; היום והלילה מקבילים לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה

פרקי דרבי אליעזר מ"ו:ב-ג:ג Pirkei DeRabbi Eliezer 46:2-3

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אוֹמֵר: אֲרַבְעִים יוֹם עָשָׂה מֹשֶׁה בְּהָר, קוֹרֵא בִּדְת מִקְרָא בַּיּוֹם וְשׁוֹנֶה בִּדְת מִקְרָא בַּלַּיְלָה. וְלֹאֲחֹר אֲרַבְעִים יוֹם לָקַח אֶת הַלּוּחוֹת וַיֵּרֶד אֶל הַמַּחֲנֶה, וַיִּשְׁבְּעָה עֶשֶׂר בְּתֻמוֹ שֶׁבַר אֶת הַלּוּחוֹת וְהָרַג אֶת לִיִּיטִי יִשְׂרָאֵל, וַעֲשָׂה אֲרַבְעִים יוֹם בְּמַחֲנֶה עַד שֶׁשָּׂרַף אֶת הָעֵגֹל וּכְתָבוֹ כַּעֲפֹר הָאֶרֶץ וְהָרַג אֶת כָּל אֲשֶׁר נָשַׁק לְעֵגֹל וְהַכְרִית עֲבוֹדָתָהּ וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִתְקִין כָּל שִׁבְט בְּמִקְוָמוֹ. וּבִרְאֵשׁ חֹדֶשׁ אֶלּוּל אָמַר לוֹ הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שמות כד, יב): "עֲלֵה אֵלַי הַהָרָה", ...

Rabbi Joshua, son of Korchah, said: Forty days was Moses on the mountain, reading the Written Law by day, and studying the Oral Law by night. After the forty days he took the tables

ממנו לאחר מכן.

ברכות ס"א א:י"ד Berakhot 61a:14

בְּשִׁלְמָא לְמֵאן דְּאָמַר פְּרָצוּף, הֵינֵנו דְּכְתִיב "זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאָם", אֶלָּא לְמֵאן דְּאָמַר זָנָב, מֵאִי "זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאָם"? כְּדִרְבִּי אֲבָהוּ, דְּרַבִּי אֲבָהוּ רְמִי: כְּתִיב: "זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאָם", וְכְתִיב "כִּי בָצַלְם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם"! הָא כִּיצַד? — בְּתַחֲלָה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבְרָאָת שְׁנַיִם, וּלְכַסּוּף לֹא נִבְרָא אֶלָּא אֶחָד.

It is quite right according to him who says that it was a face ; that is what is written, "Male and female created He them" (Gen. 5:2). But according to him who said it was a tail, what means "Male and female created He them"? It is [to be explained] according to R. Abbahu who asked : It is written "Male and female created He them," and it is written, "For in the image of G-d made He man" (ibid. ix. 6). How is this? At first He planned ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

ר"ע הי' דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות

48

ה' אומר למשה שרבי עקיבא ידרוש תילי תלים של הלכות מכל תג שבאותיות; התורה שבכתב כוללת את התורה שבעל פה בהעלם.

מנחות כ"ט ב:ג:ד Menachot 29b:3-4

אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקבי"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות אמר לפניו רבש"ע הראהו לי אמר לו חזור לאחורך הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים תשש כחו כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך אמר להן הלכה למשה מסיני נתיישבה דעתו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

פסוקה 12

סתם ספרי כו' וכולהו אליבא דר"ע

49

סתם משנה, תוספתא, ספרא וספרי "כולהו אליבא דרבי עקיבא"; מכאן שרבי עקיבא הוא מקור התורה שבעל פה

סנהדרין פ"ו א:ג:ד Sanhedrin 86a:3-4

לֹא סִלְקָא דַּעְתָּהּ, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: סֵתָם מִתְנִיתִין - רַבִּי מֵאִיר, סֵתָם תּוֹסֶפְתָּא - רַבִּי נְחֻמִּיָּה, סֵתָם סִפְרָא - רַבִּי יְהוֹדָה, סֵתָם סִפְרֵי - רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְכוּלְהוּ אֵלִיבָא דְרַבִּי עֲקִיבָא. הַגּוֹזֵב בְּנוֹ - מֵאִי טַעְמָא דְרַבְּנָן?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין פו, א.

חז"ה בגימטריא המילוי של הוי

50

שם, על פי זהר הרקיע, אדמו"ר הוקן מסביר ש"אדם" בגימטריה 45, כשם הוי' במילוי, והמילוי שערכו 19 הוא חוה, שהיא מלכות, שם כ"ן; והוא מפנה את הקורא למאמר זה בעניין חוה

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ויקרא ג, ד בשם זהר הרקיע מצוין שם לכאן ע"ש. ובאוה"ת תולדות קמב, א.

(of the Law) and descended into the camp on the 17th of Tammuz, and he broke in pieces the tables, and slew the sinners in Israel. He then spent forty days in the camp, until he had burnt the calf, and powdered it like the dust of the earth, and he had destroyed the idol worship ...

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

פסוקה 14

55 ברכה ראשונה . . תושב"כ

שם אדמו"ר הזקן מפנה בחזרה למאמר זה: שתי ברכות הנישואין הראשונות, "יוצר האדם" ו"אשר יצר", מכוונות כנגד התורה שבכתב והתורה שבעל פה, ולכן "אשר יצר" מסתיימת במילים "ברוך". על יסוד זה הוא מסביר את שתי הלחם של חג השבועות.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת שה"ש כח, ב.

פסוקה 15

56 אשר יצר את האדם

נוסח הברכה השנייה של הנישואין: "אשר יצר את האדם בצלמו", ובה המילה הנוספת "את".

Ketubot 8a:3-4 א:ג-ד' כתובות ח'

ו"אֲשֶׁר יִצֹר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תְּבִנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מְנוּנָה בְּנִין עֲדֵי עַד. בְּרוּךְ אַתָּה ה', יוֹצֵר הָאָדָם". "שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתִגַּל הָעֵקְרָה, בְּקִבּוּץ בְּנִיָּה לְתוֹכָהּ בְּשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

57 י"שת חשך סתרו"; הפסוק מתאר את הכוח הראשוני חסר הצורה, שאין בו גילוי.

Psalms 18:12 ב"י:ח:י"ב תהילים י"ח:

יִשְׁתְּחֹשֶׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סָכְתוֹ חֹשֶׁכֶת־מִים עֲבִי שְׁחֵקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

58 בצלמו בצלם דמות תבניתו

מילות הברכה "אשר יצר", שהכפילות שבהן מתפרשת כגילוי אחר גילוי

Ketubot 8a:3-4 א:ג-ד' כתובות ח'

ו"אֲשֶׁר יִצֹר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תְּבִנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מְנוּנָה בְּנִין עֲדֵי עַד. בְּרוּךְ אַתָּה ה', יוֹצֵר הָאָדָם". "שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתִגַּל הָעֵקְרָה, בְּקִבּוּץ בְּנִיָּה לְתוֹכָהּ בְּשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

59 דמות תבניתו . . בחי' עלמא דאתגלי

בחיבורו הפילוסופי של הצמח צדק נדונה "דמות תבניתו" כעולם הנגלה; לכך מפנה ההערה

הערת קה"ת

ראה ספר החקירה סה, ב.

פסוקה 17

60 והתקין לו ממנו בנין עדי עד

סיום הברכה "אשר יצר": ה' התקין לאדם, ממנו, בנין עדי עד — חוה

Ketubot 8a:3-4 א:ג-ד' כתובות ח'

ו"אֲשֶׁר יִצֹר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תְּבִנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מְנוּנָה בְּנִין עֲדֵי עַד. בְּרוּךְ אַתָּה ה', יוֹצֵר הָאָדָם". "שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתִגַּל הָעֵקְרָה, בְּקִבּוּץ בְּנִיָּה לְתוֹכָהּ בְּשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

61 רגלי יורדות

"רגליה יורדות מות"; הפסוק מיושם על העולם הנגלה, שמדרגותיו התחתונות יורדות לתחום הפירוד

משלי ה':5 Proverbs

רְגְלֶיהָ יֵרְדוּת מוֹת שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמָכוּ:

Her feet go down to death; Her steps take hold on the nether-world;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

62 לעדי עד ימלוך

"ה' ימלוך לעולם ועד"; בנין עדי עד הוא מלכות ה' הנמשכת לנצח

שמות ט"ו:18 Exodus

Havayah יְמֹלֶךְ לְעֹלָם וָעַד:

The L-RD shall reign for ever and ever.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19

63 ולא מכל מדות כלל

בתפילת אליהו נאמר שה' "אינו מכל המדות כלל"; אור אין סוף מצד עצמו נעלה מהספירות

Tikkunei Zohar 17b:5-7 ז"ב:ה-ה' תקוני זוהר י"ז

אבל לא דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיע' דאיהו רחמי ולא מכל אליו מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסוקה 20

64 נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים

המדרש המקביל: מיום הראשון לבריאה נתאוה ה' לדור עם בריוטיו בתחתונים.

Bamidbar Rabbah 13:6 ר"ג:6 במדבר רבה

הערת קה"ת

ראה תנחומא נשא טז. במד"ר פ"ג, ו. לקוטי שיחות ח"ו ע' 21 ובהערות לשם.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

וכל בניך למודי הי

"וכל בניך למודי הי"; לימוד הלכה כקיום דבר הי

ישעיהו נ"ד:י"ג Isaiah 54:13

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נד, יג.

חתום תורה בלימודי

"חתום תורה בלימודי"; החתום משאיר את אור התורה בתחום הקדושה

ישעיהו ח:ט"ז Isaiah 8:16

צוֹר תַּעֲוֹדָה חֲתוּם תּוֹרָה בְּלִמּוּדֶי:

'Bind up the testimony, seal the instruction among My disciples.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י ח, טז.

באתעדל"ת תליא מילתא

למילים האלה Zohar I, 235a הערת קה"ת מפנה ל

Zohar I, 235a זח"א רלה,

הערת קה"ת

זח"א רלה, א.

באתעדל"ת תליא מילתא

העיקרון שבזוהר, שלפיו הדבר תלוי באתערותא דלתתא

ספר זוהר, ויחי נ"ג:תקכ"ח-Zohar, Vayechi 53:517-528

פסקה 24

כי הנה ב' בחי' יש בלב

הצמח צדק מצטט את הקטע הזה על שתי בחינות הלב

הערת קה"ת

מובא באוה"ת תבוא ע' תתרנה.

בשמחה ובטוב לבב מרוב כל

קריאת התורה לעבוד את הי' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" מתארת את פנימיות הלב

דברים כ"ח:מ"ז Deuteronomy 28:47

תחת אשר לא־עבדתָּ אֱתֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבב מְרֹב כֹּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כח, מז. וראה לקמן קז, א.

כל טיבו דעבדין

התניא מביא מאמר זה (מעץ חיים, שער מ"ט) לתיאור הקליפה: כל הטוב שעושים מי ששורשם בה נעשה למען עצמם

הערת קה"ת

ע"ח שמ"ט פ"ז. תניא פרק א.

כל טיבו דעבדין לגרמייהו

התניא מביא את "כל טובו דעבדין לגרמייהו" (בשם עץ חיים, שער מ"ט) כתיאור טבעה של הקליפה

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים א:י"ח Tanya, Likkutei Amarim 1:18

מה שאין כן נפשות אומות העולם, הן משאָר קליפות טמאות, שאין בהן טוב כלל, כמו שכתוב בעץ חיים שער מ"ט פרק ג'. וכל טיבו דעבדין האומות לגרמייהו עבדין, וכדאיתא בגמרא על פסוק: "וְחִסְדֹּךָ לְאוֹמִים חֲסֹאתָ" - שְׁכָל צְדָקָה וְחִסְדֹּךָ שְׁאוֹמֹת הָעוֹלָם עוֹשִׂיו, אֵינֶן אֵלָּא לְהַתִּיּהֵר כּו':

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

דואג ואחיתופל

דברי הגמרא על דואג ואחיתופל, תלמידי חכמים גדולים שלא הגיעו להלכה האמיתית

סנהדרין ק"ו ב:י"ב Sanhedrin 106b:12

אמר רבי: ארבע מאה בעיני בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר, (ולא אפשט להו חד). אמר רבא: רבותא למקצי בעיני? בשני דרב יהודה כולי תנאי בגזקינן, ואנן קא מתנינן טובא בעוקצין!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין קו, ב.

שהלכה כמותו בכל מקום

למילים האלה Sanhedrin 92b הערת קה"ת מפנה ל

Sanhedrin 92b סנהדרין צ"ב

הערת קה"ת

סנהדרין צב, ב.

והי עמו שהלכה כמותו בכ"מ

"והי עמו" — הלכה כמותו של דוד בכל מקום; אור התורה נמשך אל מי שקדוש.

סנהדרין צ"ג ב:ג' Sanhedrin 93b:3

ואמר רב יהודה אמר רב: כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע. "ידע נגן" - שיוֹדע לִישָׁאֵל, "גבור" - שיוֹדע לְהַשִּׁיב, "איש מלחמה" - שיוֹדע לִישָׁא וְלִיתֵן בְּמִלְחָמָה שֶׁל תּוֹרָה, "איש תארה" - שְׁמֵרָא פָּנִים בְּהִלְכָּה, "ונבון דבר" - שְׁמַכִּין דְּכָר מִתּוֹךְ דְּכָר, "והי עמו" - שֶׁהִלְכָּה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

שיערה עליו רוח ממרום

"עד יערה עלינו רוח ממרום"; האתערותא דלעילא שבאה בעקבות כוונתו של הלומד

ישעיהו ל"ב:ט"ו Isaiah 32:15

עַד־יַעֲרָה עָלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם וְהָיָה מְדֻבָּר לְכַרְמָל לַיַּעַר יִחְשָׁב:

Until the spirit be poured upon us from on high, And the wilderness become a fruitful field, And the fruitful field be counted for a forest.

ובשמחתה לא יתערב זר

”ובשמחתה לא יתערב זר” — לרע אין חלק בשמחה זו

משלי י"ד:10 Proverbs 14:10

לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר:

The heart knoweth its own bitterness; And with its joy no stranger can intermeddle.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 27

ולאם מלאם יאמץ

”ולאם מלאם יאמץ” — המאבק המתנדנד בין הנפש האלקית לנפש הבהמית.

בראשית כ"ה:23 Genesis 25:23

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנה ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר:

And the L-RD said unto her: Two nations are in thy womb, And two peoples shall be separated from thy bowels; And the one people shall be stronger than the other people; And the elder shall serve the younger.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ואלמלא הקב"ה

”אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אינו יכול לו” — המאבק ביצר הרע עזוק לעזרת ה'.

סוכה נ"ב:1 Sukkah 52b:1

רע כל היום. אמר רבי שמעון בן לקיש: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר: "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו — אינו יכול לו, שנאמר: "ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו".

evil all the day" (Genesis 6:5). R. Shimon b. Lakish stated: The Evil Inclination of a person grows in strength from day to day and seeks to kill him, as it is said, "The wicked watches the righteous and seeks to slay him" (Psalms 37:32); and were it not that the Holy One, blessed be He, is his help he would not be able to withstand it, as it is said, "The L-rd will not leave him in his hand, nor suffer him to be condemned when he is judged" ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

הערת קה"ת

סוכה נב, ב.

95

ע"פ צאנה וראינה

המאמר "צאנה וראינה", שאדמו"ר הזקן מצטט בקשר ל"שאו ידיכם"; בראשיתו מוסבר השם "הקדוש ברוך הוא" כהמשכת קדושתו של ה' הן באור הממלא והן באור הסוכב את העולמות.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש כא, ב ואילך.

96

יחד לבבי

תפילת דוד: "יחד לבבי ליראה שמך" — איחוד הפנימיות והחיצוניות של הלב.

תהילים פ"ו:11 Psalms 86:11

הורני ה' דרכך אהלך באמת יחד לבבי ליראה שמך:

פסוקה 25

86 האהבה בתענוגים

”אהבה בתענוגים” — האהבה הנעלית ביותר, התענוג בה' עצמו

שיר השירים ז':7 Song of Songs 7:7

מהיפית ומהנעמת אהבה בתענוגים:

How fair and how pleasant art thou, O love, for delights!

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 ואיזהו חכם הרואה את הנולד

”איזהו חכם? הרואה את הנולד” — ראיית כל הדברים מתהווים מאין

תמיד ל"ב א:7 Tamid 32a:7

אמר להם: אידין מתקרי חכים? אמרו להם: איזהו חכם - הרואה את הנולד. אמר להם: אידין מתקרי גבור? אמרו לו: איזהו גבור - הכובש את יצרו. אמר להם: אידין מתקרי עשיר? אמרו להם: איזהו עשיר - השמח בחלקו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תמיד לב, א. ראה תניא פרק מג.

88 וכולא קמי כלא

דברי הזוהר שהכול לפניו כלא

זח"א יא, כ11 Zohar I, 11b:11

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

89 שו"ה הנפש — ויחוד עצום

בנוסח אור התורה נוסף: "וגמר כל הרצונות זרים לגמרי, וזוהי בחינת כלה ושכינה עילאה הנוכרת בפסוק בשיר השירים, כלה מלשון כליון, שאין עוד שום מציאות כלל, וזוהי יחודא עילאה."

הערת קה"ת

באוה"ת תבוא ע' תתרנה נוסף: (וכליון כל הרצונות זרות לגמרי וזהו בחי' כלה ושכינתא עילאה הנוכר בפסוק שיר השירים דהיינו כלה לשון כליון מחמת שאין עוד ממש וזהו בחי' יחוד"ע).

פסוקה 26

90 יום ליום יביע

”יום ליום יביע” — נאמר על אחדות הנפש עם מקורה

תהילים י"ט:3 Psalms 19:3

יום ליום יביע אִמְר וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחִוּהָ דַּעַת:

Day unto day uttereth speech, and night unto night re-vealeth knowledge;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 קרבת ה' הטוב לה

”קרבת אלקים לי טוב” — מקור שמחתה המתלהטת של הנפש

תהילים ע"ג:28 Psalms 73:28

וְאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹקִים לִי טוֹב שְׁתִּי בְּאֲדֹנִי Havaayah מְחִסִּי לְסֹפֵר כָּל־מְלָאכֹתֶיהָ:

But as for me, the nearness of G-d is my good; I have made the L-rd GOD my refuge, That I may tell of all Thy works.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Teach me, O L-RD, Thy way, that I may walk in Thy truth;
Make one my heart to fear Thy name. .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 ע"פ שה"ש בענין ב' בחי' כלה

שם מוסברת "כלה" מלשון כליון: כל הרצונות האשיים בטלים, עד שלא נותר רצון אלא לה'; הדבר מאיר את האהבה המתוארת כאן, החפצה להתפשט מלבושה.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש א, א.

פסקה 28

98 האהבה בתענוגים

"אהבה בתענוגים" — האהבה העליונה שמלמעלה משרשרת העולמות

Song of Songs 7:7 ז': ה' שיר השירים

מה־יפית ומה־נעמֶת אֶהְבֶּה בְּתַעֲנוּגִים:

How fair and how pleasant art thou, O love, for delights! .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 והתקין לו ממנו

לשון ברכת הנישואין "והתקין לו ממנו" — האהבה המתגלה אינה נפרדת מעצמותה.

Ketubot 8a:3-4 ד'ג-א: כתובות ח' א

וַיֵּאָשֶׁר יִצְרָאֵל אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תְּבִנְתּוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בְּנִין עַדִּי עַד. בְּרוּךְ אַתָּה ה', יוֹצֵר הָאָדָם. "שׁוֹשׁ תִּשִּׁי וְתִגַּל הָעֶקְרָה, בְּקִבוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

100 יחד לבבי

"יחד לבבי" — תפילה שהאהבה המתגלה תישאר מאוחדת עם מקורה

Psalms 86:11 פ"ו: תהילים

הוֹרֵנִי ה' דְּרֶכְךָ אֶהְלֶךְ בְּאַמְתֶּךָ יַחַד לִבִּי לִירְאָה שְׁמֶךָ:

Teach me, O L-RD, Thy way, that I may walk in Thy truth;
Make one my heart to fear Thy name. .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פו, יא.

פסקה 29

101 יחד לבבי

"יחד לבבי" — החותם שומר על כך שהרגשות המתגלים יהיו מסורים לייחודו של ה'.

Psalms 86:11 פ"ו: תהילים

הוֹרֵנִי ה' דְּרֶכְךָ אֶהְלֶךְ בְּאַמְתֶּךָ יַחַד לִבִּי לִירְאָה שְׁמֶךָ:

Teach me, O L-RD, Thy way, that I may walk in Thy truth;
Make one my heart to fear Thy name. .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 30

102 עד פה תבא ולא תוסיף

ה' שם גבול לים: "עד פה תבוא ולא תוסיף" — החותם מגביל את החיות של הצד האחר.

איוב ל"ח: Job 38:11

וְאָמַר עַד־פֹּה תָבֹא וְלֹא תוֹסִיף וּפֹא־יָשִׁית בְּגָאוֹן גְּלִיךָ:

And said: 'Thus far shalt thou come, but no further; And here shall thy proud waves be stayed'?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 יגיע כפיר

"יגיע כפיר כי תאכל" — לצרכים גשמיים יש להקדיש רק את הידיים, ולא את מלוא הכוח.

תהילים קכ"ח: Psalms 128:2

יִגִּיעַ כַּפִּיךָ כִּי תֹאכַל אֲשֶׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ:

When thou eatest the labour of thy hands, Happy shalt thou be, and it shall be well with thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קכח, ב.

104 וכמאן דשדי בתר כתפוי

בתנאי משמש דימוי זה לתיאור נתינת החיות לסטרא אחרא שלא ברצון, "כמי שמשליך מעבר לכתפו" לאויב.

תנאי, חלק ראשון; ליקוטי אמרים Tanya, Likkutei Amarim 22:5

אֶכְל הַסְטֵרָא אֲחֵרָא וְהַטּוֹמָאָה - הִיא תוֹעֵבַת ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא, וְאִינוּ מְשַׁפִּיעַ לָהּ חַיּוֹת מְפִנִּימִית הַרְצוֹן וְחִפְצוֹ הָאִמִּיתִי אֲשֶׁר חִפֵּץ בָּהּ חֵס וְשָׁלוֹם, כִּי אִם, כְּמֵאֵן דְּשָׂדֵי בְּתַר כְּתָפוּי לְשׁוֹנְאוֹ שְׁלֹא בְּרָצוֹנוֹ, רַק כְּדִי לְהַעֲנִישׁ אֶת הַרְשָׁעִים, וְלִיתֵן שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים דְּאִכְפִּין לְסְטֵרָא אֲחֵרָא; וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "אַחֲזִירִים" דְּרָצוֹן הָעֲלִיוֹן בְּרוּךְ־הוּא.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

105 ואת עשו שנאתי

"ואת עשו שנאתי" — הצד האחר מקבל את חיותו בלא אהבה

מלאכי א': Malachi 1:3

וְאֶת־עֹשֵׁי שְׁנֹאתִי וְאֲשִׁים אֶת־הָרִיו שְׁמָמָה וְאֶת־נְחֹלְתּוֹ לְתַנּוֹת מְדָבָר:

But Esau I hated, And made his mountains a desolation, And gave his heritage to the jackals of the wilderness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

על המהדורה

Hebrew text of Torah Ohr and Likkutei Torah and their marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes): © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

likuteitorah.com. תורגם מהמהדורה האנגלית של CC BY-NC 4.0: ביאורים והערות המקורות. תרגום: CC BY 4.0.

דרך Sefaria: William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC).

כשלשון המאמר לצדו, (openai/gpt-6-luna-pro:batch) בעזרת בינה מלאכותית likuteitorah.com התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

· Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי. likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

© likuteitorah.com. או לספריית ליובאוויטש Sefaria מיזם חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-

likuteitorah.com/he/torah-ohr/bereishis/7/ מתוך

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק